

ČUVANJE ULAZA: OBEZBEĐIVANJE NAJPRIKLADNIJEG OBLIKA ZBRINJAVANJA ZA DECU BEZ ADEKVATNOG RODITELJSKOG STARANJA

PRIRUČNIK I INSTRUMENTI ZA KORISNIKE

 SOS CHILDREN'S
VILLAGES
INTERNATIONAL

mart 2019.

SADRŽAJ

UVOD	4
PRVI DEO: PROGRAMSKI NIVO: ODREĐIVANJE CILJNE GRUPE I UTVRĐIVANJE NAŠE ULOGE U NACIONALNOM PROCESU ČUVANJA ULAZA	5
1. SMERNICA: Određujemo i redovno proveravamo koje grupe dece spadaju u našu ciljnu grupu	6
Potrebno je da odredimo i proverimo svoju ciljnu grupu	6
Koraci za određivanje naše ciljne grupe	6
Pregled koraka za određivanje naše ciljne grupe	9
.....	9
2. SMERNICA: Za maksimalne rezultate, u okviru ciljne grupe se fokusiramo na decu u različitim uslovima zbrinjavanja	11
Koraci za određivanje dece iz ciljne grupe na koju treba da se fokusiramo	11
3. SMERNICA: Radimo u skladu sa smernicama za čuvanje ulaza u članicama asocijacije, koje odobrava upravni odbor	15
Rad u okviru postojećeg sistema	15
Procena i razumevanje procesa čuvanja ulaza	15
4. SMERNICA: Pravilno se pozicioniramo uz saradnju sa nadležnim organima i drugim zainteresovanim stranama u cilju efektivnog čuvanja ulaza	17
Strateško planiranje uloge SOS Dečijih sela	17
Moguće uloge SOS Dečijih sela	18
DRUGI DEO: INDIVIDUALNI NIVO: OBEZBEĐIVANJE NAJBOLJEG OBLIKA ZBRINJAVANJA ZA SVAKO DETE	20
5. SMERNICA: Koristimo individualizovani pristup, pri čemu se staramo da se odluke donose u najboljem interesu svakog deteta i uz njegovu odgovarajuću participaciju	21
Čuvanje ulaza kao deo pristupa vođenju slučaja	22
6. SMERNICA: Stičemo podrobno razumevanje situacije svakog deteta i njegove porodice da bismo utvrdili najprikladniji oblik zbrinjavanja i podrške	24
Upućivanje ili prepoznavanje deteta bez adekvatnog roditeljskog staranja	24
Procena i utvrđivanje najboljih interesa	24
Razvojno planiranje	31
Implementacija razvojnog plana	33
7. SMERNICA: Redovno preispitujemo nužnost i prikladnost postojećeg oblika zbrinjavanja	34
Preispitivanje procene	34
8. SMERNICA: Decu, njihove staratelje i porodice pripremamo i pomažemo im kada se promeni oblik zbrinjavanja	35
Priprema i pomoć kod promene	35
9. SMERNICA: Vodimo računa da se sprovodi naknadna procena u slučajevima reintegracije dece u biološku porodicu	36
Kraj SOS podrške/upućivanje drugim organizacijama	36
Naknadna procena	36
10. SMERNICA: Vodimo ažurnu dokumentaciju o detetu i njegovoj porodici radi praćenja napretka i informisanosti pri planiranju i donošenju odluka	38

RAZMATRANJA ZA REINTEGRACIJU DECE I MLADIH U BIOLOŠKU PORODICU	39
1. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Procena potencijala za reintegraciju	40
2. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Odluka za ili protiv reintegracije	41
3. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Priprema za reintegraciju	42
4. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Reunifikacija	43
5. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Naknadna provera i monitoring nakon reunifikacije	44
ANEKS	46
Pomoćni instrumenti	46
Literatura i dopunski materijali	46

UVOD

Ovaj priručnik čitaocima pruža više informacija o tome kako da primene u praksi deset Smernica za čuvanje ulaza i sadrži linkove ka propratnim instrumentima. Priručnik se sastoji iz Prvog dela, koji objašnjava šta je bitno za ciljnu grupu na nivou programa i koja je uloga SOS-a, i iz Drugog dela, koji objašnjava korake u procesu čuvanja ulaza pri radu sa decom, mladima i porodicama.

Nakon ova dva dela slede razmatranja o reintegraciji dece i mladih u biološku porodicu.

Priručnik je posebno namenjen programskim saradnicima koji su angažovani u procesu čuvanja ulaza u našem svakodnevnom radu.

Sledeći simboli i objašnjenja su u priručniku upotrebljeni za označavanje bitnih podataka, linkova, kritičnih faktora i instrumenata:

Ček-lista:

Rezimiraju bitne faktore, kriterijume ili informacije za određeni korak u okviru procesa.

Link:

Hiperlink ka relevantnim internim ili eksternim dokumentima koje treba razumeti i po potrebi pročitati da bi se realizovao određeni korak u okviru procesa.

Ključni faktor:

Naglašava ključne faktore koji se moraju uzeti u obzir.

Instrument:

Označava poseban instrument koji pomaže u implementaciji određenog koraka u okviru procesa.

Na kraju dokumenta se nalaze dodatni pomoćni instrumenti, spisak literature sa referencama i preporučena dopunska literatura.

PRVI DEO: PROGRAMSKI NIVO: ODREĐIVANJE CILJNE GRUPE I UTVRĐIVANJE NAŠE ULOGE U NACIONALNOM PROCESU ČUVANJA ULAZA

U Prvom delu se razmatra šta nam je kao fondaciji potrebno da bismo na programskom nivou jasno postigli efektivno čuvanje ulaza. To obuhvata sledeće smernice:

Određujemo i redovno proveravamo koje grupe dece spadaju u našu ciljnu grupu

Za maksimalne rezultate, u okviru ciljne grupe se fokusiramo na decu u različitim uslovima zbrinjavanja

Radimo u skladu sa smernicama za čuvanje ulaza u članicama asocijacije, koje odobrava upravni odbor

Pravilno se pozicioniramo uz saradnju sa nadležnim organima i drugim zainteresovanim stranama u cilju efektivnog čuvanja ulaza

1. SMERNICA: Određujemo i redovno proveravamo koje grupe dece spadaju u našu ciljnu grupu

Potrebno je da odredimo i proverimo svoju ciljnu grupu

Potrebno je da na svakoj lokaciji jasno utvrdimo i redovno proveravamo koje grupe dece spadaju u našu ciljnu grupu, na osnovu pažljive procene uslova u kojima se deca na toj lokaciji zbrinjavaju.

Ciljna grupa SOS Dečijih sela su deca bez roditeljskog staranja ili u riziku od gubljenja roditeljskog staranja, koja pritom žive u ranjivim okolnostima. Drugim rečima, to su deca koja žive u neadekvatnim uslovima zbrinjavanja. To su situacije gde:

- Dete živi bez staratelja. Ne postoji kvalitetno zbrinjavanje. Dobrobit i razvoj deteta su ozbiljno ugroženi.
- Dete živi sa starateljem, ali postoje propusti u kvalitetnom zbrinjavanju. Dobrobit i razvoj deteta su ozbiljno ugroženi i/ili postoji visog rizik od izdvajanja deteta iz porodice.
- Dete živi sa starateljem, ali postoje propusti u kvalitetnom zbrinjavanju. Dobrobit i razvoj deteta su vremenom postali ugroženi i/ili postoji sve veći rizik od izdvajanja deteta iz porodice ako se problem ne bude rešavao.
- Dete živi sa alternativnim starateljem, pruža mu se dosledno kvalitetna briga, ali moguće je da postoji prikladniji oblik zbrinjavanja.

Konkretne grupe dece koja žive u ovakvim uslovima zbrinjavanja se mogu razlikovati od jedne do druge lokacije, kao i tokom vremena.

Svrha procene je da se stekne jasna slika o tome koje grupe dece, prema lokalnom kontekstu, trenutno žive u ovakvim uslovima zbrinjavanja.

Procenu treba redovno proveravati u slučaju da dođe do bitnijih promena u sastavu naše ciljne grupe zbog kojih može biti potrebno da promenimo grupe dece sa kojima radimo ili da prilagodimo program. To se obično radi u okviru **Procene potreba** u programskom ciklusu upravljanja zasnovanog na rezultatima.

Koraci za određivanje naše ciljne grupe

Potrebno je da preduzmemo sledeće korake da bismo procenili koje grupe dece žive u neadekvatnim uslovima zbrinjavanja:

a. Utvrđivanje različitih životnih aranžmana dece

Životni aranžman se odnosi na to **sa kime deca žive**. Najvažnije je da li žive sa starateljem i ko je on. Za potrebe opšteg upravljanja programom, to možemo uprošćeno svesti na sledeće situacije, a istovremeno, uvek treba da imamo u vidu odnos staratelja sa decom:

- dvoje odraslih staratelja
- jedan odrasli staratelj
- brat ili sestra kao staratelj
- život na rezidencijalnom smeštaju
- nema staratelja / dete je samo

b. Utvrđivanje opštih faktora rizika kojima su deca izložena

Trebalo bi da na svakoj lokaciji utvrdimo opšte faktore rizika koji utiču na ranjivost dece i njihovih porodica. Oni uglavnom spadaju u sledeće kategorije:

- **Zdravstveni problemi:** uključuju zdravstvene probleme dece ili staratelja, npr. bolest deteta, bolest ili slabo zdravlje staratelja, fizičke ili psihičke smetnje u razvoju.
- **Siromaštvo u domaćinstvu:** u smislu postojanja ravnoteže između porodičnih resursa i onoga što je potrebno da se zadovolje razvojne potrebe, npr. nedovoljni i nestabilni prihodi domaćinstva, onemogućen pristup osnovnim uslugama i državnoj socijalnoj podršci.
- **Socio-kulturni faktori:** odnose se na socijalno i kulturno okruženje u kojem deca žive, npr. staratelji sa slabim veštinama roditeljstva, izazovi zbog porodičnih okolnosti (briga o siročićima, veliki broj dece, razvod, novi brak i sl.), nedostatak mreže za socijalnu podršku, diskriminacija dece ili staratelja (staratelj nije u braku, etnička pripadnost, veroispovest, seksualna orijentacija itd.)
- **Psiho-socijalni faktori:** odnose se na problematiku psihološkog i emotivnog blagostanja i traumu kod dece i staratelja, npr. traumatizovanu decu ili staratelje, zanemarivanje ili zlostavljanje, decu sa problematičnim ponašanjem, prethodno razdvajanje dece od staratelja.
- **Politička, prirodna i ekonomska sredina:** eksterni događaji sa kojima se porodice možda teško nose, a vladi je teško da ih adekvatno reši, npr. elementarne nepogode kao što su poplave i požari, građanski sukobi ili rat, ekonomska kriza i interna raseljenost.

c. Analiza kako životni aranžman + faktori rizika utiču na uslove zbrinjavanja

Specifični životni aranžman dece i faktori rizika sa kojima se ona suočavaju će zajedno uticati na sledeće ključne aspekte situacije u kojoj se zbrinjavaju:

- da li je staratelj **prisutan** i ko je on
- da li taj staratelj ima **kapacitete** da pruži odgovarajuću brigu
- da li je pružena briga **stabilna i doslednog kvaliteta**

Potrebno je da na svakoj lokaciji analiziramo koje kombinacije životnih aranžmana i faktora rizika dovode do neadekvatnog zbrinjavanja.

Pritom je važno razmotriti kako, i da li, životni aranžman u kombinaciji sa faktorima rizika utiče na:

- *Prisustvo* staratelja?
 - Da li je zbrinjavanje neadekvatno jer ne postoji staratelj? Ili postoji samo jedan? Ili zato što staratelj nije odrasla osoba? Ili zato što on nije roditelj deteta? i sl.
- *Kapaciteti* staratelja *da pružaju brigu?*

- Da li je zbrinjavanje neadekvatno zato što staratelj nema kapacitete za kvalitetno zbrinjavanje? I, ako je to slučaj, koliko su ozbiljno ugroženi kapaciteti? Da li je te nedostatke moguće nadomestiti?
- **Doslednost ili stabilnost zbrinjavanja?**
 - Da li je zbrinjavanje neadekvatno zato što *kvalitet* brige koja se detetu pruža nije *dosledan*, i/ili zato što postoje propusti u kvalitetu pružene brige? (npr. staratelj ima psihološke probleme)
 - Da li je zbrinjavanje neadekvatno zato što su staratelji ponekad *odsutni*, što se odražava na kvalitet pružene brige? (npr. staratelj je redovno odsutan noću da bi radio, a ne organizuje drugi način zbrinjavanja)
 - Da li je zbrinjavanje neadekvatno zato što je situacija u kojoj se dete zbrinjava *nestabilna*? Drugim rečima, postoji li realan rizik da bi se životni aranžman ili kapaciteti staratelja da se brine o detetu mogli promeniti u bliskoj budućnosti (npr. staratelj boluje od neizlečive bolesti ili je u pitanju stara osoba slabog zdravlja)?

Da bi se dobila jasna slika o tome koliko je situacija u kojoj se deca zbrinjavaju adekvatna, važno je sagledati *sva tri* ključna aspekta *zajedno*: prisustvo, kapacitete i stabilnost.

d. Utvrđivanje grupa dece u neadekvatnim uslovima zbrinjavanja

Na osnovu ove analize bi trebalo da budemo u stanju da opišemo koje kombinacije životnih aranžmana i faktora rizika prouzrokuju neadekvatno zbrinjavanje i u tom kontekstu svrstavaju decu u našu ciljnu grupu.

To se može izraziti na sledeći način:

- Grupa dece koja žive u aranžmanu ,a' i suočena su sa faktorima rizika ,w' i ,x“
- Grupa dece koja žive u aranžmanu ,b' i suočena su sa faktorima rizika ,y' i ,z“
- itd.

Na primer:

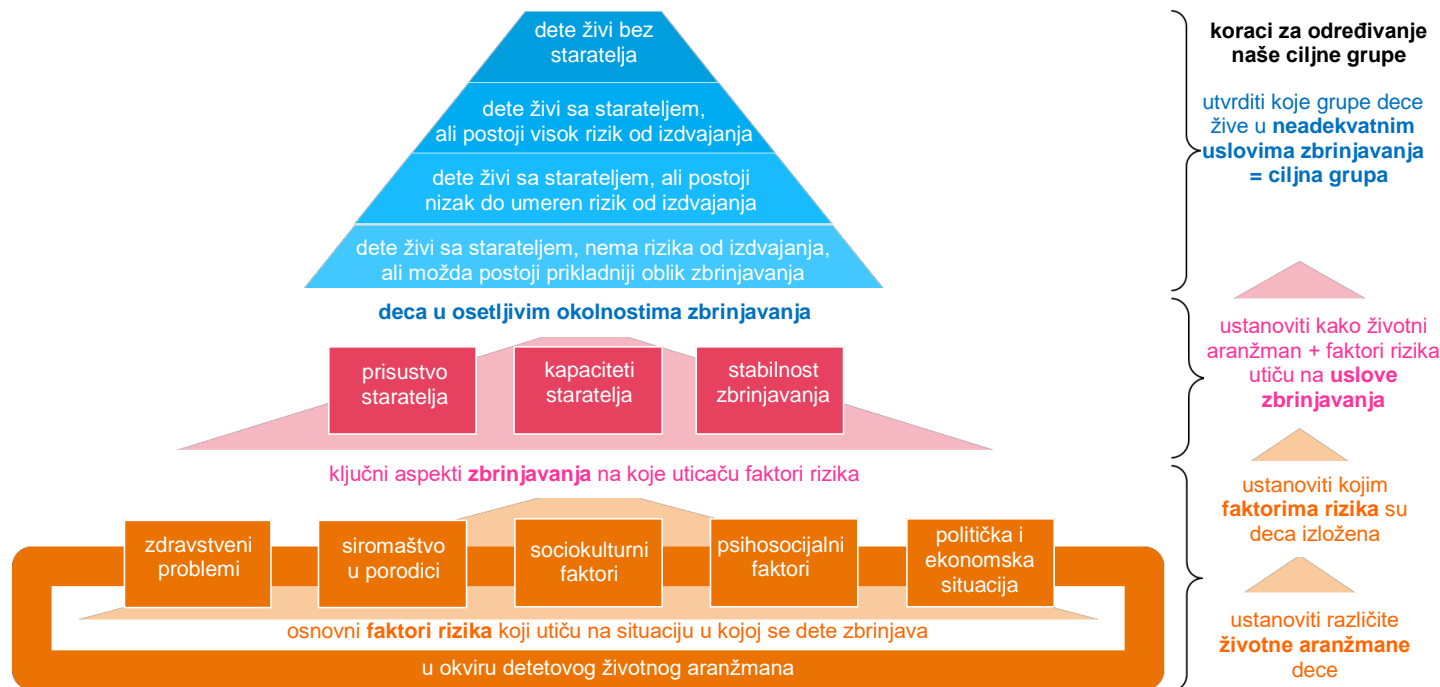
- Decu su roditelji fizički napustili, a biološka porodica nije poznata.
- Decu su nadležni organi izmestili iz roditeljskog staranja i potreban im je smeštaj na alternativno zbrinjavanje.
- Deca žive sa oba roditelja, ali u kući gde ima porodičnog nasilja.
- Deca žive sa samohranim roditeljem, pri čemu majka i dete trpe diskriminaciju jer je dete vanbračno, a majka nema dovoljno znanja i veština za kvalitetno zbrinjavanje i nošenje sa situacijom.
- Deca žive sa barem jednim odraslim starateljem, ali to su baba i deda slabog zdravlja, slabo se snalaze u roditeljstvu zbog generacijskog jaza i ne mogu da ostvare stabilne prilode.
- Deca žive sa jednim ili oba roditelja, ali u siromaštvu.
- Deca žive u rezidencijalnom smeštaju, gde im se ne pruža pojedinačna pažnja ili prilika da razviju pouzdane odnose sa stabilnim starateljem.

Napomena: Ovi slučajevi su samo ilustrativni primeri iz pojedinih konteksta i ne važe svuda.

Analiza ne treba da pruži podatke samo o tome koje grupe dece pripadaju našoj ciljnoj grupi u datom kontekstu, već i o glavnim problemima koji utiču na situaciju u kojoj se deca zbrinjavaju.

Treba imati u vidu da kao što se za neke grupe dece smatra da žive u neadekvatnom obliku zbrinjavanja i time spadaju u našu ciljnu grupu, isto tako postoje i deca kod koje to nije slučaj. To su deca koja ili (i) imaju roditeljsko staranje i nisu u riziku da ga izgube, ili (ii) ne žive u osetljivim okolnostima. Na primer, naša ciljna grupa ne obuhvata decu koja su ostala bez roditeljskog staranja, ali se ne nalaze u osetljivim okolnostima, kao na primer, kada se o njima dobro stara član šire porodice koji je posvećen i ima potrebne kapacitete. Isto tako, ako su deca ranjiva, ali ne zbog situacije u kojoj se zbrinjavaju, već recimo, zbog slabog zdravlja usled nedostupnosti i nepostojanja kvalitetne zdravstvene zaštite, ne smatramo da spadaju u našu ciljnu grupu.

Pregled koraka za određivanje naše ciljne grupe

Procena ciljne grupe

Da bi se odredila ciljna grupa kao celina, za svaku programsku lokaciju treba uraditi procenu u okviru ciklusa programskog upravljanja zasnovanog na rezultatima. Konkretnije rečeno, to treba uraditi u okviru Procene potreba. Procena treba da se zasniva na dostupnim kvantitativnim i kvalitativnim dokazima, uključujući relevantne podatke koje vode lokalni nadležni organi i druge zainteresovane strane. Dodatni podaci se mogu prikupiti, na primer, pomoću participatornih metodologija ili anketa.

Procena potreba

Priručnik i instrumenti za upravljanje zasnovano na rezultatima (procena potreba) mogu se naći na zajedničkoj stranici za upravljanje zasnovano na rezultatima:

https://collaboration.sos-kd.org/Workspaces/WS_000067/Wiki/RBM%20Guidelines%20for%20Programmes.aspx

Na šta mislimo kada govorimo o „ciljnoj grupi“?

Kada govorimo o svojoj *ciljnoj grupi*, mislimo na **specifičnu grupu dece kojoj želimo pomoći kroz naš program**. Drugim rečima, to je grupa dece na čije živote želimo da utičemo kroz sve što radimo. To znači da iako druga deca, porodice ili organizacije mogu *imati korist* od našeg programa, primarni cilj programa uvek treba da bude uticaj na situaciju u kojoj se naša ciljna grupa nalazi.

Naša ciljna grupa i **oni sa kojima radimo** da bismo promenili situaciju dece iz ciljne grupe **se mogu razlikovati**. Zapravo, najčešće je slučaj da ciljnoj grupi pomažemo tako što radimo sa dugim zainteresovanim stranama i posredstvom njih – pružamo direktnu podršku detetovom roditelju ili drugom staratelju kako bi mogao bolje da se stara o detetu i doprinosi njegovom razvoju; saradujemo da drugim zainteresovanim stranama koje imaju ulogu u poboljšanju detetove situacije, kao što su nadležni organi, organizacije aktivne u zajednici i drugi pružaoci usluga.

Isto tako, pristupi koje koristimo da bismo ostvarili planirane rezultate se mogu razlikovati, od direktnih (npr. direktno zbrinjavanje) do indirektnih (npr. promene u zakonodavstvu). Bez obzira koji je pristup u pitanju i koliko god da je indirektan, to ne menja činjenicu da **sve radnje treba da budu usmerene na uticanje na situaciju naše ciljne grupe**.

Važno je napomenuti da se termin „ciljna grupa“ koristi da označi **način na koji SOS razume pojam ciljne grupe**. Različite eksterne zainteresovane strane, uključujući donore, mogu koristiti drugačije termine kada misle na „ciljnu grupu“. Zato je uvek pri komunikaciji sa eksternim zainteresovanim stranama dobro prevesti pojam na koji mislimo na njima razumljiv jezik.

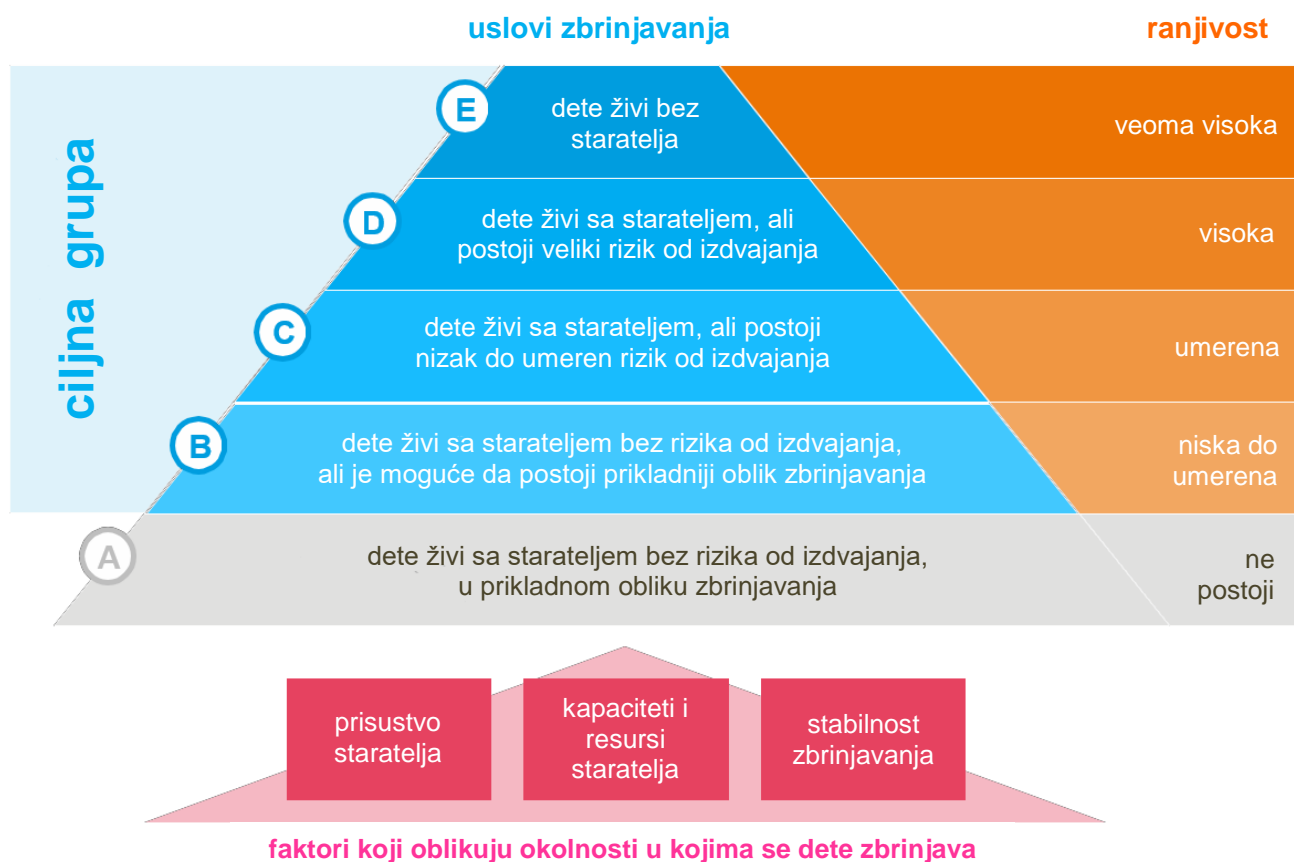
2. SMERNICA: Za maksimalne rezultate, u okviru ciljne grupe se fokusiramo na decu u različitim uslovima zbrinjavanja.

Koraci za određivanje dece iz ciljne grupe na koju treba da se fokusiramo

a. Procena ranjivosti različitih grupa dece (u okviru ciljne grupe)

Baš kao što se razlikuju uslovi u kojima se deca zbrinjavaju, isto tako se razlikuje i stepen ranjivosti dece. Čak i unutar naše ciljne grupe, različita deca su podložna većem ili manjem stepenu ranjivosti koji prouzrokuje različite nivoe rizika od gubitka adekvatnog roditeljskog staranja. Kao što je prikazano na sledećoj slici, zavisno od prirode situacije u kojoj se dete zbrinjava, u smislu prisustva staratelja, njegovih kapaciteta i stabilnosti zbrinjavanja, mogu se uočiti različiti stepeni ranjivosti i rizika.

Neke grupe dece koja žive bez adekvatnog roditeljskog staranja ipak neće biti u neposrednom riziku od odvajanja od staratelja (B-C na slici), mada se njihova situacija vremenom može pogoršati ako se ništa ne preduzme da se to spreči. Druge grupe dece su u visokom riziku od odvajanja (D), pri čemu postoji vrlo realna mogućnost da će u bliskoj budućnosti morati da se suoče sa jednom od sledećih situacija:

- Nadležni organi izdvajaju dete iz porodice zato što je njihova bezbednost i dobrobit u porodici ugrožena.
- Deca se smeštaju na specijalizovano zbrinjavanje.
- Roditelji (ili porodica) napuštaju ili ostavljaju decu.

- Deca beže od kuće.
- Deca gube roditelje usled zdravstvenih problema ili smrti.
- Deca i roditelji se razdvajaju zbog okolnosti van njihove kontrole (uključujući elementarne nepogode, sukobe, kao i socijalnu i kulturnu diskriminaciju).

Naravno, postoje i druge grupe dece koja su već bez staratelja (E), pošto su doživela jednu od ovih situacija i sada su ostala bez ikakvog kvalitetnog zbrinjavanja.

Da bismo utvrdili po kom prioritetu da se fokusiramo na decu iz naše ciljne grupe, najpre treba da utvrdimo različite stepene ranjivosti i rizika te dece.

Na osnovu primera iz prethodnog dela, različite podgrupe dece iz naše ciljne grupe se mogu razvrstati prema stepenima ranjivosti, kao što je prikazano:

Grupa dece	Uslovi zbrinjavanja	Ranjivost
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Decu su roditelji fizički napustili, a biološka porodica nije poznata. ▪ Decu su nadležni organi izmestili iz roditeljskog staranja i potreban im je smeštaj na alternativno zbrinjavanje. 	Dete živi bez staratelja	Veoma visoka
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Deca žive sa oba roditelja, ali u kući gde postoji porodično nasilje. ▪ Deca žive sa samohranim roditeljem, pri čemu majka i dete trpe diskriminaciju jer je dete rođeno vanbračno, a majka nema dovoljno znanja i veština da obezbedi kvalitetnu brigu i nosi se sa situacijom. 	Dete živi sa starateljem, ali je u riziku od izdvajanja	Visoka
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Deca žive sa barem jednim odraslim starateljem, ali u pitanju su baba i deda slabog zdravlja, loše se snalaze u roditeljstvu zbog generacijskog jaza i ne mogu da ostvare stabilne prihode. ▪ Deca žive sa jednim ili oba roditelja, ali u siromaštvu. 	Dete živi sa starateljem, ali postoji nizak do umeren rizik od izdvajanja	Umerena
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Deca žive na rezidencijalnom smeštaju, gde ne dobijaju pojedinačnu pažnju niti priliku da razviju pouzdane odnose sa stabilnim starateljem. 	Dete živi sa starateljem, pri čemu nema rizika od izdvajanja, ali možda postoji prikladniji oblik zbrinjavanja	Niska do umerena
<p>Napomena: Ponavljamo, ovo je samo ilustracija mogućih situacija na osnovu datih primera i ne može se smatrati „šablonom“ za sve programe. Specifične grupe dece u okviru naše ciljne grupe i njihovi stepeni ranjivosti se moraju posebno utvrđivati na svakoj lokaciji, prema lokalnom kontekstu.</p>		

b. Utvrđivanje kod kojih grupa dece možemo ostvariti najveće rezultate

S obzirom na sledeće stvari, moramo da donosimo promišljene odluke o tome na koje specifične grupe dece iz naše ciljne grupe treba da se fokusiramo, zavisno od:

- različitih stepena ranjivosti svake grupe dece (iz naše ciljne grupe);
- broja dece u svakoj grupi;
- prikladnosti naših usluga (i tuđih) za rešavanje situacije dece;
- dostupnosti resursa.

U cilju postizanja maksimalnog učinka, moramo da strateški usmerimo pažnju na različite grupe dece u okviru ciljne grupe. Naravno, moramo da dovoljno pažnje poklonimo deci koja žive u najranjivijim okolnostima zbrinjavanja (A-B), a da u isto vreme dovoljno pažnje dobiju i deca sa manjim stepenom ranjivosti (C-D), gde možemo da postignemo značajne promene tako što ćemo sprečiti da dođu u najranjivije situacije.

Nadovezujući se na primere iz prethodnog dela, možemo napraviti sledeće strateške izbore pri odlučivanju na koje grupe dece da se fokusiramo:

Izbor	Grupa dece	Uslovi zbrinjavanja	Razlog
☒	<ul style="list-style-type: none"> Decu su roditelji fizički napustili, a biološka porodica nije poznata. 	Dete živi bez staratelja	<ul style="list-style-type: none"> veoma visoka ranjivost velika potreba za uslugama zbrinjavanja koje mi nudimo vrlo mala ili nikakva alternativa
☒	<ul style="list-style-type: none"> Decu su nadležni organi izmestili iz roditeljskog staranja i potreban im je smeštaj na alternativno zbrinjavanje. 		<ul style="list-style-type: none"> veoma visoka ranjivost velika potreba za uslugama zbrinjavanja koje mi nudimo vrlo mala ili nikakva alternativa
☒	<ul style="list-style-type: none"> Deca žive sa oba roditelja, ali u kući gde postoji porodično nasilje. 	Dete žive sa starateljem, ali postoji veliki rizik od izdvajanja	<ul style="list-style-type: none"> visoka ranjivost drugi pružaoci usluga koji su stručniji za rad na nasilju u porodici
☒	<ul style="list-style-type: none"> Deca žive sa samohranim roditeljem, pri čemu majka i dete trpe diskriminaciju jer je dete rođeno vanbračno, a majka nema dovoljno znanja i veština da obezbedi kvalitetnu brigu i nosi se sa situacijom. 		<ul style="list-style-type: none"> visoka ranjivost vrlo malo lokalnih NVO, koje pružaju vrlo ograničenu podršku prilika za razvijanje održive i stabilne partnerske podrške
☒	<ul style="list-style-type: none"> Deca žive sa barem jednim odraslim starateljem, ali u pitanju su baba i deda slabog zdravlja, loše se snalaze u roditeljstvu zbog generacijskog jaza i ne mogu da ostvare stabilne prihode. 	Dete živi sa starateljem, ali postoji nizak do umeren rizik od izdvajanja	<ul style="list-style-type: none"> ranjivost potrebna je stručnost za veštine roditeljstva (koju mi posedujemo) vrlo malo organizacija radi sa starijim građanima
☒	<ul style="list-style-type: none"> Deca žive sa jednim ili oba roditelja, ali u siromaštvu. 		<ul style="list-style-type: none"> roditelji u načelu imaju solidne veštine roditeljstva postoje drugi pružaoci usluga koji se fokusiraju na rešavanje siromaštva
☒	<ul style="list-style-type: none"> Deca žive na rezidencijalnom smeštaju, gde ne dobijaju pojedinačnu pažnju niti priliku da razvijaju pouzdane odnose sa stabilnim starateljem. 	Dete živi sa starateljem, pri čemu nema rizika od izdvajanja, ali možda postoji prikladniji oblik zbrinjavanja	<ul style="list-style-type: none"> moguće je odgovoriti na potrebe za zbrinjavanjem bez značajnijih dodatnih ulaganja u program

Napomena: Ponavljamo, ovo je samo ilustracija mogućih situacija na osnovu datih primera i ne može se smatrati „šablonom“ za sve programe. Specifične grupe dece u okviru naše ciljne grupe i njihovi stepeni ranjivosti se moraju posebno utvrđivati na svakoj lokaciji, prema lokalnom kontekstu.

Takođe moramo da priznamo da usluge koje nudimo na osnovu svoje stručnosti u zbrinjavanju možda nisu naprikladnije za rešavanje situacije sve dece bez adekvatnog roditeljskog staranja. Postoje i neka deca kojoj je, uprkos tome što nemaju adekvatno roditeljsko staranje i žive u osetljivim okolnostima, potrebna vrsta podrške i/ili specijalizovane usluge za koje mi nemamo odgovarajuću stručnost. U takvim slučajevima, jačanje porodica ili nuđenje alternativnog zbrinjavanja nalik porodičnom poput onog za koje su SOS Dečija sela specijalizovana, ne bi delotvorno zadovoljilo potrebe te dece, pošto bi za njihovu reintegraciju u društvo ili obezbeđivanje kvalitetne brige bila potrebna drugačija podrška. U tim slučajevima bismo decu uputili drugim stručnim organizacijama, koje su specijalizovane za rešavanje zbrinjavanja te konkretne dece. U to obično spadaju:

- deca vojnici;
- deca u centrima za pritvor;
- deca sa ulice koja već *duže vreme* žive na ulici
- deca sa *ozbiljnim* smetnjama u razvoju kojima je potrebna doživotna nega.

Takođe se može desiti da iako smo u mogućnosti da rešavamo situaciju određene grupe dece, neki drugi pružalac usluga ima slične mogućnosti i logično je da mu prepustimo da on to radi, kako bismo mi mogli da iskoristimo svoje resurse da pomognemo nekoj drugoj grupi dece. To je naročito slučaj kada je drugi pružalac usluga stručniji u traženoj oblasti usluga.

Specifične grupe dece kojima se pomaže kroz program treba određivati na nacionalnom i lokalnom nivou tokom pripreme programa, a zatim i na redovnim proverama i planiranjima. Pritom uzimamo u obzir mišljenja svih relevantnih zainteresovanih strana kako bismo doneli promišljenu odluku o tome na koje grupe dece da se fokusiramo.

Zabrana diskriminacije pri fokusiranju na specifične grupe dece

Kada određujemo svoju ciljnu grupu i specifične grupe dece na koje ćemo se fokusirati, nikada ne smemo vršiti diskriminaciju na osnovu pola, etničke pripadnosti, veroispovesti, zdravstvenog stanja, seksualne orijentacije ili posebnih potreba. Međutim, to ne znači da ne treba da se posebno fokusiramo na pojedine grupe dece ako nam to omogućuje da ostvarimo maksimalan učinak u ciljnoj grupi kao celini.

3. SMERNICA: Radimo u skladu sa smernicama za čuvanje ulaza u članicama asocijacije, koje odobrava upravni odbor

Rad u okviru postojećeg sistema

Proces čuvanja ulaza se posebno fokusira na postupak upućivanja dece i porodica odgovarajućim službama ili aranžmanima zbrinjavanja u cilju sprečavanja nepotrebnog alternativnog smeštaja i pronalaženja najprikladnijeg oblika alternativne brige kada je to potrebno.

On je kao takav deo šireg nacionalnog sistema zaštite dece u datoj zemlji. **Sistem zaštite dece** je sveobuhvatni skup zakona, politika, procedura i prakse namenjenih da obezbede brigu o deci i njihovu zaštitu kroz preventivne mere i delotvorno reagovanje.

Vlada ima krajnju odgovornost za funkcionisanje sistema zaštite dece, uključujući proces čuvanja ulaza. To znači da je vlada ta koja je odgovorna za donošenje konačne odluke o smeštaju deteta na alternativno zbrinjavanje, bilo da je to na osnovu mišljenja ili saveta drugih zainteresovanih strana. *Prema tome, čuvanje ulaza nije proces koji može biti u vlasništvu ili pod rukovodstvom SOS Dečijih sela.* Međutim, on jeste proces u kojem mi moramo da saradujemo i angažujemo se da bismo pružali svoje usluge.

Organizacija procesa čuvanja ulaza se može razlikovati od države do države. Ona se može kretati u rasponu od funkcionalnog procesa koji vodi vlada, do slabog funkcionisanja, pa sve do potpunog nepostojanja čuvanja ulaza.

Zavisno od toga šta se primenjuje u određenom kontekstu, SOS Dečija sela moraju da prilagode svoj rad sa tim sistemom da bi osigurala da njihove usluge budu potrebne i prikladne za ciljnu grupu.

Svaka članica asocijacije radi prema lokalno prilagođenim smernicama za čuvanje ulaza (smernice o čuvanju ulaza za članice asocijacije, odobrene od upravnog odbora). Te smernice za članice asocijacije se zasnivaju na razumevanju načina na koji čuvanje ulaza funkcioniše u toj državi i u politici i u praksi, uključujući snage, slabosti i nedostatke. Članice asocijacije prilagođavaju svoj rad nacionalnom procesu čuvanja ulaza i doprinose njegovom unapređenju.

Procena i razumevanje procesa čuvanja ulaza

Da bismo delotvorno radili u određenom kontekstu, moramo da *razumemo* proces čuvanja ulaza koji treba da primenjujemo. Da bismo ga razumeli, potrebno je da redovno vršimo **procene**.

Očekivana učestalost procene procesa čuvanja ulaza **na nacionalnom nivou** u okviru **Situacione analize o pravima deteta (SAPD)** je najmanje jednom u 5 godina. Ta procena se u okviru SAPD sprovodi kao deo opšte procene nacionalnog sistema zaštite dece.

Nacionalni nivo				
SAPD				
Nacionalni sistem zaštite dece			situacija ciljne grupe	druge teme
nacionalni proces čuvanja ulaza	drugi aspekti	drugi aspekti		

Procena procesa čuvanja ulaza treba da posluži kao **pregled** onoga *šta* se primenjuje, uključujući lokalnu i neformalnu praksu, *kako se to implementira* i *ko* su glavne zainteresovane strane. Takođe treba da pruži uvid u glavne faktore koji utiču na proces čuvanja ulaza.

Procena nacionalnog procesa čuvanja ulaza	
Šta se primenjuje	Pregled politika, zakona, procesa, sistema, lokalne i neformalne prakse
Kako se to sprovodi u praksi	Pregled implementacije
Ko učestvuje	Analiza zainteresovanih strana
Faktori uticaja	Pregled konteksta

Procena procesa čuvanja ulaza kao takva treba da pruži uvid u sledeće oblasti:

- Nacionalni pravni i politički kontekst procesa čuvanja ulaza;
- Uloga vlade u procesu čuvanja ulaza, njene usluge i resursi;
- Uloga drugih ključnih zainteresovanih strana u procesu čuvanja ulaza, uključujući i to ko je odgovoran ili angažovan. To može, između ostalog, uključivati:
 - Nacionalne i lokalne organe
 - Organizacije civilnog društva
 - Organizacije aktivne u zajednici
 - NVO, MNO
- Relevantnu socio-kulturnu praksu koja utiče na ovaj proces na nacionalnom i lokalnom nivou; kako se proces čuvanja ulaza i relevantne usluge realizuju u praksi na nacionalnom i lokalnom nivou.

Informacije prikupljene za ovu procenu treba da u najvećoj mogućoj meri budu zasnovane na dostupnim dokazima. Podaci na nivou države se obično mogu dobiti od državnih organa, mada njihova dostupnost varira od države do države. Takođe nam i druge stručne zainteresovane strane mogu biti izvor informacija. Ako dostupne informacije nisu dovoljne ili pouzdane, SOS treba da prikupi dodatne podatke.

Informacije dobijene na nacionalnom nivou putem SAPD treba da pokažu da li su potrebne dodatne procene **na nivou lokacije**. To se može dogoditi kada je sistem, uključujući proces čuvanja ulaza, decentralizovan i različito organizovan na svakoj lokaciji. Isto tako, različiti izazovi i kontekstualni faktori koji utiču na proces mogu da se razlikuju u različitim delovima zemlje. Tu vrstu informacija treba prikupljati u okviru **procene potreba** na nivou lokacije, koja se vrši u okviru ciklusa upravljanja zasnovanog na rezultatima, najmanje jednom u 5 godina.

Nivo lokacije				
Procena potreba				
Lokalni sistem zaštite dece (specifičnosti)			situacija ciljne grupe	druge teme
Lokalni proces čuvanja ulaza	drugi aspekti	drugi aspekti		

U sklopu svake procene treba izvršiti **analizu o funkcionisanju** sistema zaštite dece kao celine, a naročito procesa čuvanja ulaza. Da bismo to uradili, moramo gledati više od prostih činjenica i analizirati *koliko dobro funkcionise proces* upućivanja dece i porodica odgovarajućim službama ili oblicima zbrinjavanja. To znači razumevanje nedostataka, snaga, izazova i pretnji sistemu, kao i prilika za poboljšanje.

Za izradu takve analize se mogu koristiti različite metode, među koje spada i SWOT.

Neka od pitanja za razmatranje mogu biti:

- Uzevši u obzir sve aspekte, koji su to nedostaci u kvalitetu procesa čuvanja ulaza u odnosu na Smernice UN i Drugi deo prpratnog SOS dokumenta uz ovu politiku?
- Koji su razlozi za te nedostatke u kvalitetu? Nisu ispoštovani svi obavezni zakoni i politike, i zbog čega? Ili postoji neusklađenost između politike i prakse? Kako i zašto?
- Da li vlada preuzima svoju odgovornost? Ako to nije slučaj, da li je problem u kapacitetima i/ili resursima?
- Koji izazovi postoje u trenutnom sistemu, odnosno koji se očekuju s obzirom na dešavanja, politike i slično? Postoje li problemi koji mogu oslabiti sistem u bliskoj budućnosti?
- Koje su snage? Koja poboljšanja treba očekivati s obzirom na dešavanja, politike i slično?
- itd.

Redovna obaveštenost:

Osim formalnih procena, važno je imati u vidu i to da u svom svakodnevnom radu treba da se aktivno informišemo o svim dešavanjima, promenama i izazovima u sistemu. Formalne procene kao takve treba da pruže sveobuhvatniji pregled, ali u idealnom slučaju **ne bi trebalo da otkriju ozbiljnija dešavanja sa kojima SOS tim već nije bio upoznat.**

Procena procesa čuvanja ulaza

1. SAPD (dodatno će se razraditi)
2. Procena potreba (dodatno će se razraditi)

Više informacija nađite u smernicama i instrumentima za upravljanje zasnovano na rezultatima na linku: https://collaboration.sos-kd.org/Workspaces/WS_000136

4. SMERNICA: Pravilno se pozicioniramo uz saradnju sa nadležnim organima i drugim zainteresovanim stranama u cilju efektivnog čuvanja ulaza

Strateško planiranje uloge SOS Dečijih sela

Onda kada znamo kako čuvanje ulaza funkcioniše u određenom nacionalnom i/ili lokalnom kontekstu, možemo da razradimo strategiju kako SOS može i treba da radi u tom sistemu. To znači da razmišljamo o tome kakvu ulogu bi trebalo i bilo moguće da obavljamo i sa kime da sarađujemo da bismo to postigli. O ovome bi trebalo razmišljati i na nacionalnom i na lokalnom nivou.

To znači razmišljanje o sledećim pitanjima:

1. Šta bi minimalno *trebalo* da uradimo da bismo osigurali da kvalitetno obezbeđujemo usluge onoj deci kojoj su potrebne?
 - o Kako da radimo u okvirima trenutnog sistema da bismo osigurali da se procesi kvalitetno poštuju?

- Kako SOS Dečija sela da uzmu u obzir propuste u kvalitetu da bi osigurala ostvarivanje najboljih interesa deteta kroz čitav proces čuvanja ulaza?
2. Šta bismo još *moгли* da uradimo? Kako ili u kojoj meri zapravo možemo da izgradimo i/ili ojačamo nacionalni (ili lokalni) proces čuvanja ulaza?
 - Da li bi trebalo da se SOS Dečija sela angažuju na višem nivou u zagovaranju jačeg procesa čuvanja ulaza?
 - Mogu li SOS Dečija sela imati ulogu u jačanju procesa čuvanja ulaza?
 3. Sa *kim i kako* da sarađujemo da bismo sve to postigli?
 - a. Kako da iskoristimo ili izgradimo odnos sa vladom to postignemo?
 - b. Kako da iskoristimo ili izgradimo odnose sa stručnim zainteresovanim stranama da to postignemo?

Ova uloga SOS Dečijih sela zavisi od mnogih stvari.

S jedne strane, zavisi od **pravnog položaja** SOS Dečijih sela i od toga koju vrstu zbrinjavanja i usluga smo ovlašćeni da ponudimo ili podržimo.

Osim pravnog položaja, uloga SOS Dečijih sela zavisi od toga **koliko je jak proces čuvanja ulaza**. Tamo gde postoji funkcionalan proces čuvanja ulaza, uloga SOS Dečijih sela u njemu je u mahom „ograničena“ na pružaoca usluga. Ako je sistem slab ili loše funkcioniše, SOS Dečija sela moraju da postepeno preuzimaju jaču ulogu u saradnji sa i/ili savetovanju vlade u rešavanju propusta u kvalitetu da bi se obezbedilo ostvarivanje najboljih interesa deteta kroz čitav postupak.

U kojoj će meri SOS Dečija sela moći da preuzmu svoju ulogu zavisi i od našeg **odnosa sa vladom** i od toga koliko su uspešno SOS Dečija sela uspela da se pozicioniraju, bilo da kao pružalac kvalitetnih usluga ili kao stručni tehnički savetnik. Istovremeno, zavisno od uloge koju imamo, taj odnos sa vladom može imati različit oblik i zahtevati da SOS Dečija sela izbalansiraju „dobar odnos“ sa ulogom „ključnog zagovornika“.

I konačno, naša uloga zavisi i od **uloge drugih zainteresovanih strana**. Ako druge zainteresovane strane imaju određene uloge, SOS Dečija sela mogu odlučiti da preuzmu komplementarnu ulogu. Isto tako se može pokazati kao racionalno da preuzmемо sličnu ulogu, kako bismo zajednički ostvarili bolji učinak.

Moguće uloge SOS Dečijih sela

Dakle, moguće su sledeće situacije:

- **SOS Dečija sela kao pružalac usluga**
SOS Dečija sela rade sa decom i porodicama koje su im uputili nadležni organi. Nadležni organi odlučuju koji oblik zbrinjavanja se pruža detetu i/ili porodici (npr. SOS briga nalik porodičnoj, hraniteljska porodična briga, biološka porodica). Kao pružalac usluga, SOS saradnici na pojedinačnom slučaju daju savete na osnovu *sadržaja* slučaja u skladu sa socijalnim ugovorom koji imaju sa vladom. Ovo je često obim usluga koje pružamo u **funkcionalnom procesu čuvanja ulaza**.
- **SOS Dečija sela kao tehnički savetnik u pojedinačnim slučajevima**
SOS Dečija sela ne samo da savetuju o *sadržaju* slučaja kao pružalac usluga, kao što je već rečeno, već i pomažu i/ili savetuju vladu o *procesu* koji treba slediti u pojedinačnim slučajevima. To znači da se SOS Dečija sela takođe fokusiraju i na to *kako* se dete zapravo sprovodi kroz proces čuvanja ulaza. Ova uloga će verovatno morati da bude mnogo jača **što je slabiji ili nefunkcionalniji proces čuvanja ulaza**.

- **SOS Dečija sela kao tehnički savetnik na nivou sistema**
SOS Dečija sela pružaju tehničku podršku za jačanje određenih aspekata procesa čuvanja ulaza. U svakom sistemu ima mesta za napredak. Međutim, što je sistem slabiji, to je veća verovatnoća i nužnost da SOS Dečija sela uzmu ulogu u jačanju procesa čuvanja ulaza. Prema tome, ovo bi mogla da bude naša uloga **u svakom sistemu**, mada može biti relevantnija **u slabijem ili nefunkcionalnijem procesu čuvanja ulaza**.
- **SOS Dečija sela kao zagovarač**
SOS Dečija sela zagovaraju unapređenje kvaliteta u sistemu kao celini. Prema tome, ovo bi mogla da bude naša uloga **u svakom sistemu**, mada može biti relevantnija **u slabijem ili nefunkcionalnijem procesu čuvanja ulaza**.

Kombinovanje i promena uloga:

Naravno da su moguće kombinacije različitih uloga. Isto tako, uloge SOS Dečijih sela mogu da se vremenom promene, povećaju ili smanje, zavisno od razvoja sistema ili promena uloga vlade i drugih zainteresovanih strana. Takođe je dobro imati u vidu da uloga SOS Dečijih sela na nacionalnom nivou može da se razlikuje od one na nivou lokacije, kao i između različitih lokacija.

DRUGI DEO: INDIVIDUALNI NIVO: OBEZBEĐIVANJE NAJBOLJEG OBLIKA ZBRINJAVANJA ZA SVAKO DETE

U Drugom delu su razmotreni koraci koje treba da sledimo za osiguravanje najboljeg oblika zbrinjavanja za svako pojedinačno dete. U ovom delu analiziramo pitanja ciljne grupe, čuvanja ulaza, smeštaja na zbrinjavanje i podrške pojedinačnoj deci i porodicama, što uključuje sledeće smernice:

Koristimo individualizovani pristup, pri čemu se staramo da se odluke donose u najboljem interesu svakog deteta i uz njegovu odgovarajuću participaciju

Stičemo detaljno razumevanje situacije svakog deteta i njegove porodice da bismo utvrdili najprikladniji oblik zbrinjavanja i podrške

Redovno preispitujemo nužnost i prikladnost postojećeg oblika zbrinjavanja

Decu, njihove staratelje i porodice pripremamo i pomažemo im kada se promeni oblik zbrinjavanja

Vodimo računa da se sprovodi naknadna procena u slučajevima reintegracije dece u biološku porodicu

Vodimo ažurnu dokumentaciju o detetu i njegovoj porodici radi praćenja napretka i informisanosti pri planiranju i donošenju odluka

5. SMERNICA: Koristimo individualizovani pristup, pri čemu se staramo da se odluke donose u najboljem interesu svakog deteta i uz njegovu odgovarajuću participaciju

Ova smernica je bitna u celokupnom procesu čuvanja ulaza - uvek kada radimo sa decom, mladima i porodicama, koristimo pojedinačni pristup. Sledimo jasan proces da bismo utvrdili šta je u najboljim interesima deteta ili mlade osobe i osiguravamo odgovarajuće učešće sa njihove strane.

Pritom vodimo računa da se poštuju sledeći ključni koncepti:

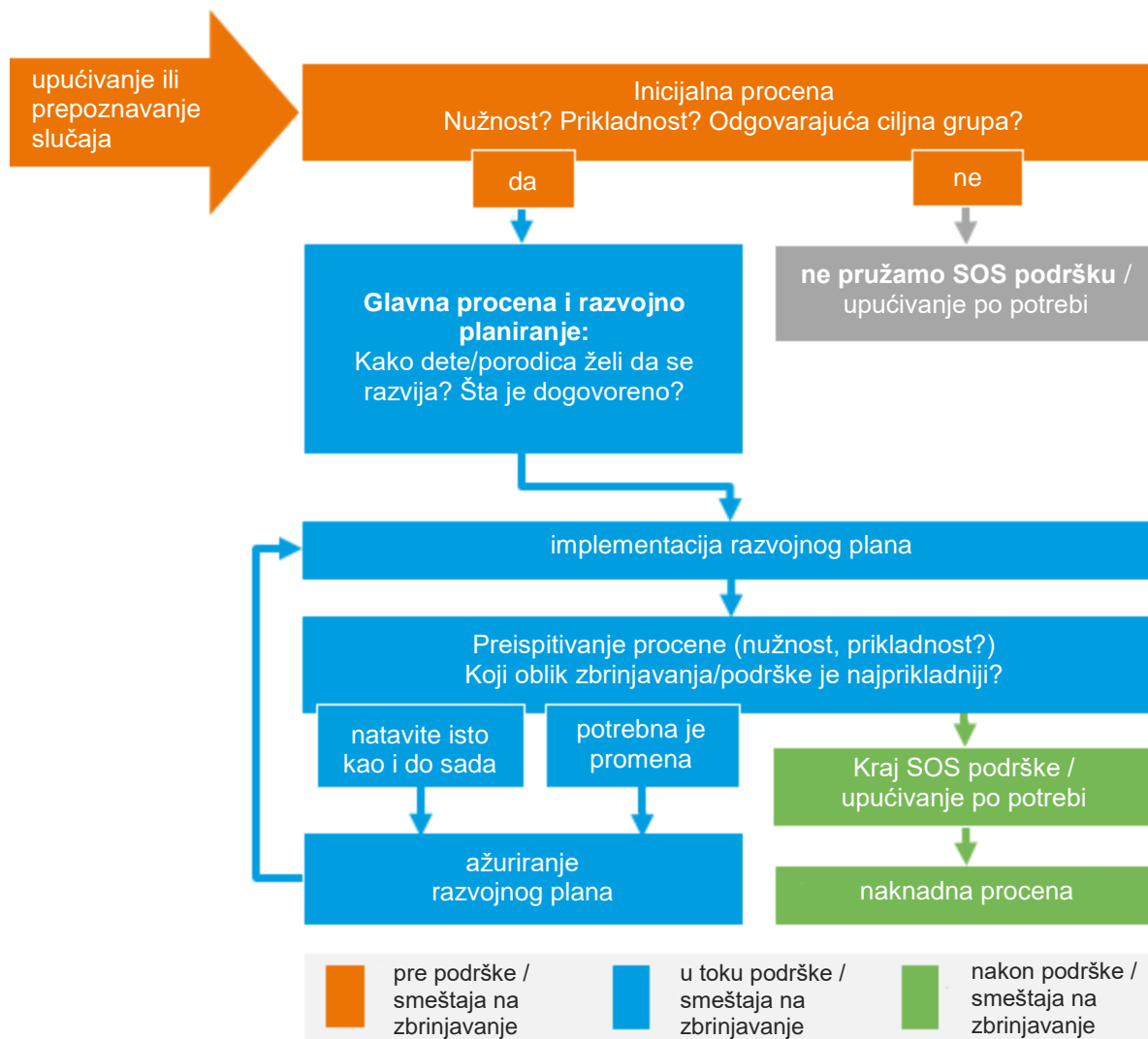
Ključni koncepti

Procesom čuvanja ulaza se mora osigurati da deca i mladi dobiju priliku da odrastaju u najprikladnijem obliku zbrinjavanja. To postizemo tako što se pridržavamo skupa ključnih koncepata:

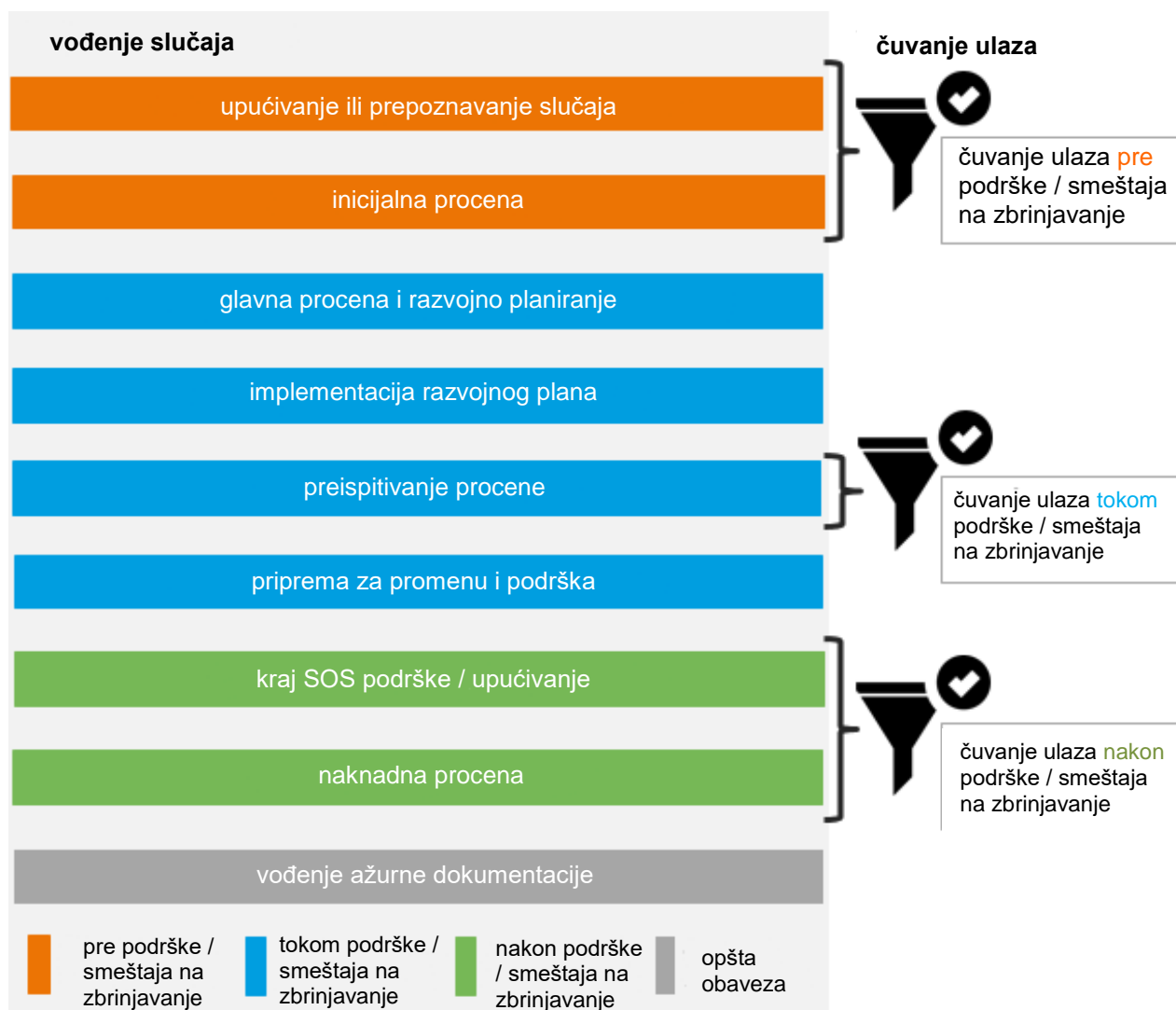
- 1. Najbolji interesi deteta:** Najbolji interesi deteta predstavljaju osnovu za sve odluke i postupke pre, tokom i nakon smeštaja na zbrinjavanje.
- 2. Nužnost:** Sprečavanje nepotrebnog alternativnog smeštaja kroz fokusiranje na jačanje porodica uvek kada je to moguće i u najboljim interesima deteta. Zajedno sa nadležnim organima i drugim partnerima se staramo da **nijedno dete ne bude izdvojeno iz porodice i smešteno na alternativno zbrinjavanje osim ako to nije apsolutno neophodno**. Osiguravamo ostanak deteta u biološkoj porodici sve dok je to u njegovim najboljim interesima. Vodimo računa da se potreba za alternativnim zbrinjavanjem redovno preispituje.
- 3. Prikladnost:** Pružanje odgovarajuće brige i podrške koja odgovara pravima, specifičnim potrebama, okolnostima i najboljim interesima svakog deteta sledeći minimalne usvojene standarde.
Sprovodi se **detaljna analiza za utvrđivanje najprikladnijeg oblika zbrinjavanja**. Dok se dete nalazi na alternativnom smeštaju, redovno **proveravamo njegovu prikladnost**, da li se dete i dalje nalazi u najboljem obliku zbrinjavanja i razmatramo reintegraciju u biološku porodicu ako je to u detetovom najboljem interesu.
- 4. Participacija:** Donošenje odluka o smeštaju na zbrinjavanje uzimanjem u obzir mišljenja i najboljih interesa svakog deteta. Osiguravamo da dete učestvuje na način primeren uzrastu i uzimamo u obzir mišljenje biološke porodice i drugih zainteresovanih strana (kao što su drugi rođaci, nastavnici, psiholog...). U zavisnosti od uzrasta deteta, uključujemo ga u proces odlučivanja i planiranja.
- 5. Stabilnost:** Osiguravanje da dete smešteno u određeni oblik zbrinjavanja uvek ima pouzdan i kontinuiran odnos sa stabilnim starateljem i da nadležni saradnik neprekidno pruža podršku porodici.
- 6. Sigurnost:** Stvaranje sigurnog i bezbednog okruženja za decu. Ako je dete ugroženo ili u urgentnoj situaciji, pre svega vodimo računa da ne bude izloženo opasnosti.

Čuvanje ulaza kao deo pristupa vođenju slučaja

Čuvanje ulaza se mora posmatrati kao deo šireg pristupa vođenju slučaja kroz organizovanje i koordinaciju relevantnih usluga za decu i porodice. **Vođenje slučaja** uključuje realizaciju različitih faza počev od upućivanja, procene, planiranja razvoja, implementacije, kontrole, zatvaranja slučaja i naknadne provere. U vođenju slučaja se generalno sledi niz koraka za prepoznavanje i reagovanje na potrebe dece i mladih bez adekvatnog roditeljskog staranja. Mada nije uvek isti za svako dete/mladu osobu, proces vođenja slučaja se generalno odvija kroz sledeće faze:

Čuvanje ulaza se ne odnosi na to da li i kako pružati usluge, već na korake koje treba preduzeti za donošenje odluka o obliku zbrinjavanja tokom čitavog procesa vođenja slučaja. U čuvanju ulaza se slede glavni koraci koji se koriste u vođenju slučaja. Čuvanje ulaza nije jednokratna vežba. Njega sprovodimo pre pružanja podrške detetu/mladoj osobi ili porodici kroz naš programski rad, sve vreme dok im pružamo podršku i na kraju, kada ih naknadno propratimo nakon završetka podrške ili smeštaja. Pritom vodimo računa da proces čuvanja ulaza prati glavne korake vođenja slučaja, uz poštovanje postojećih zakona, politika i procedura iz nacionalnih sistema zaštite:

Napomena: U ovom priručniku su detaljno objašnjeni samo oni koraci koji su obavezni za čuvanje ulaza.

Uloge i funkcije u procesu čuvanja ulaza:

U zavisnosti od nacionalnog zakonodavstva u oblasti zaštite dece i kapaciteta lokalnog sistema zaštite dece, SOS Dečija sela obično preuzimaju jednu od sledećih odgovornosti:

a. Sveukupna odgovornost za proces čuvanja ulaza

Ovaj model je najsveobuhvatniji i primenjuje se u slučajevima gde nema zakonom ovlašćenih organa za zaštitu dece ili kada oni nemaju dovoljno resursa i/ili posvećenosti za obaveze čuvanja ulaza. U takvim situacijama, SOS saradnik na slučaju preuzima glavnu odgovornost za procenu potreba deteta/mlade osobe i njegove/njene porodice. Saradnik vrši procenu potreba deteta, razvija i pruža podršku SOS porodici u sprovođenju planova, prati i ocenjuje napredak slučaja i priprema ga za zatvaranje. SOS saradnik na slučaju pored toga pomaže povezivanjem dece/mladih sa državnim i/ili resursima iz zajednice i koordinira osnovne usluge koje obezbeđuju drugi pružaoci, kako bi se ostvarili ciljevi postavljenih u planu. Ako neke usluge nedostaju, mogu se direktno pružiti u SOS programu da bi se osiguralo sveobuhvatno rešavanje detetovih potreba. SOS saradnik na slučaju se može smatrati zagovornikom koji radi sa i/ili u ime deteta/mlade osobe na dobijanju usluga i resursa koji se inače ne bi dobili.

Uz to, SOS saradnik na slučaju deci/mladoj osobi i starateljima daje potrebne podatke za rešavanje problema i pomaže im u praktikovanju novog ponašanja i veština.

b. Poveravanje odgovornosti za deo procesa čuvanja ulaza

Ovaj model se primenjuje kada nacionalno zakonodavstvo iz oblasti zaštite dece dozvoljava nadležnim organima za zaštitu dece da angažuju podugovarača ili delegiraju drugim organizacijama za zbrinjavanje deo svojih odgovornosti za čuvanje ulaza. U tim slučajevima postoji bliska saradnja između nadležnog organa za zaštitu dece i SOS Dečijih sela kao pružaoca usluga. Dakle, nadležni organi zadržavaju celokupnu odgovornost za implementaciju čuvanja ulaza, dok im SOS Dečija sela i drugi pružaoci usluga mogu pomagati u pojedinim fazama, odnosno osnovnoj proceni dece, paniranju, pružanju i koordinaciji usluga, izveštavanju organa za zaštitu dece itd.

Nadležni organ za zaštitu dece je odgovoran za to da se potrebe onih smeštenih na zbrinjavanje i izazovi sa kojima se oni suočavaju rešavaju pomoću redovnog monitoringa i izveštaja dostavljenih od organizacija kojima je slučaj delegiran ili dodeljen kao podizvršiocu. Zatim organ za zaštitu dece to uzima kao osnov za odluku da se dete vrati u porodicu porekla, produže usluge u SOS Dečijim selima, da se dete uputi na drugog pružaoca usluga, ili da se slučaj zatvori.

Prema tome, organ za zaštitu dece može biti veza između deteta, SOS Dečijih sela, biološke porodice, drugih pružalaca usluga, kao i drugih ustanova, kako bi osigurao da napor svih učesnika budu dobro koordinirani i usmereni na ispunjenje opšteg cilja koji je taj organ odredio.

Kada organi za zaštitu dece upute neko dete/mladu osobu u SOS Dečija sela, može se desiti da poslove vođenja slučaja obavlja više saradnika (tj. voditelj slučaja/saradnik na slučaju iz državnog sektora zaštite dece i SOS saradnik na slučaju). To zavisi od nacionalnih zakona i potpisanog ugovora koji objašnjava podelu poslova na saradnike iz različitih angažovanih službi, kao i kako će se odgovornosti raspodeliti na sve pružaoce usluga koji su uključeni u taj slučaj. Važno je da dete/mlada osoba i ljudi koji su angažovani razumeju podelu uloga i odgovornosti između saradnika iz različitih organizacija.

6. SMERNICA: Stičemo podrobno razumevanje situacije svakog deteta i njegove porodice da bismo utvrdili najprikladniji oblik zbrinjavanja i podrške

Upućivanje ili prepoznavanje deteta bez adekvatnog roditeljskog staranja

Postoji više načina za upućivanje dece bez roditeljskog staranja ili u riziku od njegovog gubljenja. Stručni radnici za zaštitu dece, druge organizacije i ustanove, nadležni organi ili član zajednice mogu prepoznati dete ili mladu osobu kojoj je potrebno adekvatno zbrinjavanje. U nekim slučajevima dete ili njegova porodica može direktno uputiti sebe (samoupućivanje).

Procena i utvrđivanje najboljih interesa

Procena predstavlja sticanje razumevanja o situaciji u kojoj se zbrinjavaju dete i mladi. Nju sprovodi multidisciplinarni tim. Svrha prikupljanja i analize informacija je da se donese profesionalni sud i utvrde najbolji interesi deteta/mlade osobe i njegove/njene porodice.

Vrše se dve vrste procene:

Procena	Ciljevi	Inputi i izvori
<ul style="list-style-type: none"> • Inicijalna procena 	<p>Treba uložiti maksimalne napore u prikupljanju svih dostupnih informacija za inicijalnu procenu rizika situacije u kojoj se nalazi dete ili mlada osoba. Ta inicijalna procena bi trebalo da sadrži detalje o okolnostima zbrinjavanja i razloge zbog kojih dete/mlada osoba nema adekvatno roditeljsko staranje ni socijalne uslove u porodici.</p> <p>Glavna pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Da li je dete/mlada osoba neposredno izložena rizicima i faktorima opasnosti? - Kakav je trenutni životni aranžman deteta/mlade osobe? - Da li dete/mlada osoba i njegova/njena porodica ispunjavaju uslove da učestvuju u našem programu? - Koji je oblik zbrinjavanja najprikladniji? <p>Ove informacije se koriste kao osnov za donošenje odluke o tome da li dete/mlada osoba i njegova/njena porodica ispunjavaju uslove da učestvuju u našem programu i za utvrđivanje najprikladnijeg oblika zbrinjavanja (tj. SOS briga nalik porodičnoj, porodična hraniteljska briga, biološka porodica itd).</p>	<p>Inputi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sva dokumentacija o identitetu deteta ili mlade osobe - Sva dokumentacija koja opisuje životni aranžman deteta ili mlade osobe, (prisustvo staratelja, kapaciteti i stabilnost) - Sva dokumentacija kojom se opisuje stanje deteta ili mlade osobe (tj. podaci o obrazovanju, zdravstvena dokumentacija) <p>Izvori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nadležni organi - Razgovori sa detetom/mladom osobom, primereni uzrastu - Razgovori sa porodicom i članovima zajednice - Nastavnici/vaspitači - Zdravstveni radnici - Organizacije koje upućuju decu i sve druge bitne odrasle osobe u životu deteta ili mlade osobe
<ul style="list-style-type: none"> • Glavna procena 	<p>Glavnom procenom želimo da ustanovimo kakva je podrška neophodna za delotvoran razvoj deteta i njegove porodice. Uzimamo u obzir sve aspekte dobrobiti deteta, kapaciteta i razvoja i vršimo sledeće procene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Individualna procena deteta/mlade osobe - Procena porodice - Procena zajednice <p>Ti podaci se koriste kao osnov za razvojno planiranje slučaja.</p> <p>Ova procena se obično radi nakon donošenja odluke o najprikladnijem obliku zbrinjavanja.</p>	
<p>Napomena: Zavisno od situacije deteta ili mlade osobe i nacionalnog sistema zaštite dece, nadležni organi mogu sprovesti formalnu inicijalnu procenu i pružiti dovoljno, ili pak nedovoljno informacija. Ako informacije nisu dovoljne za donošenje promišljenih odluka, mi sprovodimo inicijalnu procenu u cilju prikupljanja svih potrebnih informacija.</p> <p>Glavna procena se po pravilu vrši nakon što se dete, mlada osoba ili njegova/njena porodica registruje kao učesnik SOS programa. Tek nakon što prihvatimo dete, mladu osobu ili porodicu, rešimo njegovu/njeno ponašanje i pružimo bezuslovnu brigu/sigurnost, možemo otpočeti glavnu procenu. SOS Dečija sela preuzimaju vodeću ulogu u obavljanju glavne procene uz tesnu podršku i saradnju sa nadležnim organima, organizacijama u zajednici i drugim relevantnim zainteresovanim stranama.</p>		

a. Inicijalna procena

Inicijalnom procenom deteta i porodice treba uzeti u obzir neposrednu sigurnost i dobrobit deteta. Trebalo bi imati u vidu neposredne faktore rizika i opasnosti, kao i zaštitne uticaje i sposobnost deteta i porodice da se suoče sa postojećim okolnostima.

To bi u idealnom slučaju trebalo uraditi **tokom prva 72 časa** od upućivanja, ili ranije ako je potrebno urgentno zbrinjavanje deteta (npr. u slučajevima životne ugroženosti). U izuzetnim slučajevima se može produžiti rok za sprovođenje inicijalne procene ukoliko je potrebno više vremena za prikupljanje potrebnih podataka, ali detetova sigurnost i neposredne potrebe moraju biti prioritet. U praksi se inicijalne procene obično sprovode u okviru postupka registracije (videti korak d. u nastavku).

Odmah po prepoznavanju ili upućivanju slučaja, pokreće se proces čuvanja ulaza na osnovu internih procedura. Tim procesom utvrđujemo zasigurno da dete/mlada osoba ili porodica pripadaju našoj ciljnoj grupi i da postoje potrebni resursi. Po potrebi, sâm program sprovodi svoju inicijalnu procenu ili dopunjava nepotpune podatke i unosi nove o detetu/mladoj osobi i njegovoj/njenoj porodici kako bi se donela odluka zasnovana na informisanosti.

Tokom razgovora koristite tehnike primerene uzrastu da biste uključili dete/mladu osobu u procenu i kompletirali je, tako što ćete razgovarati o:

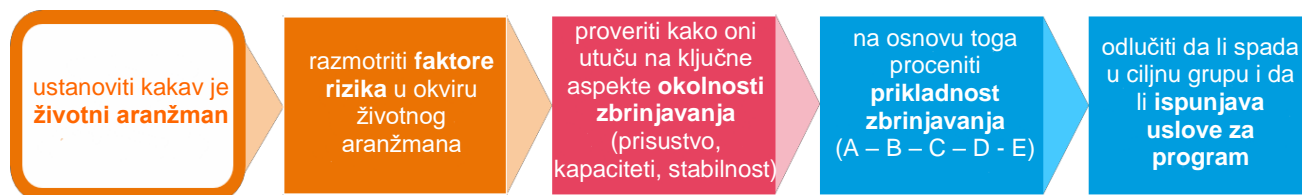
- tome da li dete, mlada osoba ili porodica ispunjavaju uslove za naš program (videti ispod)
- njihovim najboljim interesima i o tome koja vrsta SOS brige i podrške je optimalna (videti ispod)
- tome koji su sledeći koraci koje treba isplanirati sa detetom/mladom osobom i njihovom porodicom (videti glavnu procenu i razvojno planiranje)

Rizici i urgentne potrebe se moraju odmah rešavati.

b. Određivanje da li dete, mlada osoba ili porodica ispunjavaju uslove za naš program

Moramo da ocenimo da li dete/mlada osoba i njegova/njena porodica ispunjavaju uslove da učestvuju u našem programu. Kao što je objašnjeno u [Prvom delu](#), ne samo da bi dete/mlada osoba trebalo da bude deo naše ciljne grupe, već i da pripada jednoj od grupa dece (u okviru ciljne grupe) na koju smo odlučili da se fokusiramo na konkretnoj programskoj lokaciji. To radimo da bismo uz dostupne resurse postigli što veći uticaj na život dece iz naše ciljne grupe.

U svakom programu treba da imamo spisak grupa dece na koju smo izabrali da se fokusiramo na toj konkretnoj lokaciji. Da bismo utvrdili da li dete spada u jednu od tih grupa, preduzimamo sledeće korake:

Uz konsultaciju sa nadležnim organima i drugim relevantnim partnerima analiziramo životni aranžman, faktore rizika i način na koji oni utiču na situaciju deteta i porodice.

Međutim, mi kao SOS Dečija sela na kraju moramo da odučimo da li smo u stanju da prihvatimo dete/mladu osobu i njegovu/njenu porodicu da učestvuju u našem programu (bilo da je to jačanje porodica ili alternativno zbrinjavanje). Naravno, u slučajevima kada nas nadležni organi zakonski obavezuju da primimo dete na alternativni smeštaj, moramo da se toga pridržavamo. Treba naglasiti da **odluku o smeštaju deteta/mlade osobe na SOS alternativno zbrinjavanje uvek donose nadležni organi** u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i na osnovu dogovora između njih i SOS Dečijih sela.

Inicijalna procena deteta, inicijalna procena porodice

Videti [ANEKS](#)
Ove instrumente

podrška PBP2

c. Utvrđivanje najboljih interesa

Pronalaženje najprikladnijeg rešenja za dete/mladu osobu bez roditeljskog staranja ili u riziku od gubljenja roditeljskog staranja generalno zahteva pažljivo balansiranje brojnih faktora. Odluke o preseljenju ili lokalnoj integraciji će verovatno imati fundamentalne i dugotrajne posledice na dete. Pre donošenja takve odluke se moraju utvrditi najbolji interesi deteta (utvrđivanje najboljih interesa - UNI) kako bi se obezbedilo dovoljno poklanjanje pažnje pravima deteta pri odabiru:

- **najprikladnijeg rešenja,**
- **pravog trenutka za delovanje ako je promena neophodna.**

Ova analiza se mora izvršiti na osnovu podataka prikupljenih tokom inicijalne procene. Ukoliko pri utvrđivanju najboljih interesa nije moguće odrediti koje rešenje je u detetovim najboljim interesima, treba zadžati privremeni aranžman zbrinjavanja i proveravati slučaj. To se najkasnije mora učiniti za godinu dana.

Ako je dete već izdvojeno iz porodice, u načelu treba smatrati da je u njegovom najboljem interesu reunifikacija - uvek kada je izvodljiva. Nakon što se pronađe porodica, provere porodični odnosi, potvrdi spremnost deteta i članova porodice za reunifikaciju i ako dete nije izloženo zlostavljanju i zanemarivanju, u normalnim okolnostima procedura UNI ne treba da odlaže postupak. Za više informacija o reintegraciji deteta u biološku porodicu videti poglavlje '[razmatranja za reintegraciju dece i mladih u biološku porodicu](#)'.

Utvrđivanje najboljih interesa (UNI)

Za više informacija [utvrđivanju najboljih interesa](#), videti: Smernice UNHCR o formalnom utvrđivanju najboljih interesa deteta, maj 2006.

Po utvrđivanju najprikladnijeg oblika zbrinjavanja za dete, potrebno je obaviti sve pravne formalnosti da bi se staratelju deteta omogućilo da preuzme zakonsku odgovornost. Tim postupkom se osigurava zakonski smeštaj (staratelji koji nisu biološki roditelji).

U situacijama gde su roditelji deteta odsutni ili nisu u stanju da donose svakodnevne odluke u njegovom najboljem interesu, a smeštaj deteta na alternativno zbrinjavanje su naložili ili odobrili nadležni organi, imenovani pojedinac ili nadležni organ treba da dobije zakonsko pravo i odgovornost da donosi te odluke umesto roditelja, uz punu konsultaciju sa detetom.

Takva zakonska odgovornost treba da bude dodeljena od strane nadležnih organa i da se obavlja pod njihovim direktnim nadzorom ili preko formalno akreditovanih službi. Odgovornost za postupke tog pojedinca ili službe treba da snosi organ koji ih je imenovao.

d. Registracija

Nakon početne procene deteta, njegove biološke porodice i utvrđivanja najboljih interesa, njihove osnovne podatke, rezultate inicijalne procene (faktori rizika, podaci o ciljnoj grupi i sl) i utvrđivanja najboljih interesa (oblik zbrinjavanja i podrške), unosimo u interni sistem za registraciju usklađen sa standardima za zaštitu

SOS DEČIJA SELA I ČUVANJE ULAZA – PRIRUČNIK I INSTRUMENTI ZA KORISNIKE
ličnih podataka (videti [10. smernicu](#) za više detalja). Registraciju treba obaviti **u roku od najviše dva dana od inicijalne procene**.

Registracija dete i porodica u Programsku bazu podataka

Pri upisu deteta ili porodice u programsku bazu podataka, beleže se informacije o adekvatnosti zbrinjavanja deteta, uključujući i podatke prvobitnom životnom aranžmanu i osnovnim faktorima rizika. Sistem programske baze podataka (PBP2) podržava funkcije čuvanja **inicijalne procene** i **registracije** (osnovni podaci potrebni za registraciju i statističke informacije).

Registracija

Videti [ANEKS](#)
Ove instrumente

podržava PBP2

e. Glavna procena

Glavna procena se radi nakon inicijalne i ona pruža **detaljniji uvid u situaciju deteta i/ili porodice**. Idealno bi bilo da se sprovede **u roku od najviše 14 dana od inicijalne procene**. Glavnom procenom želimo da ustanovimo kakva podrška je potrebna za olakšavanje efektivnog razvoja deteta/mlade osobe i njegove/njene porodice.

Glavna procena se bavi centralnim ili najvažnijim aspektima potreba deteta/mlade osobe i njegove/njene porodice, kao i resursima iz SOS Dečijih sela i zajednice kojima će se na odgovarajući način odgovoriti na te potrebe u širem kontekstu porodice i zajednice. Njen cilj je da pruži informacije o tome šta se događa deci/mladima dok su na SOS smeštaju ili porodicama dok im se pomaže kroz SOS program jačanja porodica, kao i o širem kontekstu zajednice u kojoj žive. Rezultat je jasno razumevanje potreba deteta/mlade osobe i njihove porodice, trenutno raspoloživih resursa u formalnom/neformalnom sistemu podrške, kao i nedostataka u smislu potreba i resursa; kao takva, ona služi kao dobar osnov za pripremanje Individualnog ili Porodičnog razvojnog plana. Osim toga, procena može da pruži i početne informacije u odnosu na koje se može meriti budući razvoj deteta/mlade osobe i porodice.

Glavna procena dece/mladih, njihovih porodica i zajednica

individualna glavna procena dece/mladih

- ustanoviti kakva je podrška potrebna da bi se olakšao efektivni razvoj deteta i njegove porodice
- uzeti u obzir zbrinjavanje, siguran izvor hrane, smeštaj, zdravlje, socijalnu i emotivnu dobrobit, obrazovanje i stručno osposobljavanje, izvore prihoda, zaštitu i socijalnu inkluziju
- koristiti tehnike za razgovor primerene uzrastu da biste uključili i dete/mladu osobu u procenu
- upotrebiti rezultat glavne procene za pripremu razvojnog plana

glavna procena porodice

- uzeti u obzir sposobnost roditelja/staratelja da zaštite dete i da odgovore na detetove potrebe
- razmotriti funkcionisanje porodice i prisustvo drugih odraslih osoba koje pružaju podršku
- upotrebiti rezultat glavne procene za pripremu razvojnog plana

procena zajednice

- razmotriti socijalni i kulturni kontekst
- uzeti u obzir dostupnost pomoći porodici i detetu/mladoj osobi, zaštitne mehanizme u zajednici i pristup obrazovnim ustanovama, zdravstvenoj zaštiti, mrežama za sigurnost i zaštitu dece

Individualna glavna procena dece i mladih

Individualnom glavnom procenom se analizira više od samo osnovnih, neposrednih potreba deteta. Pored inicijalne procene u kojoj razmatramo rizike, faktore opasnosti i neposredne potrebe, glavnom procenom identifikujemo sve snage i oblasti detetove dobrobiti, sposobnosti i razvoja. Ona takođe treba da obuhvati lične i razvojne karakteristike deteta, porodice i socijalnog okruženja, zdravstvenu anamnezu i eventualne posebne potrebe.

Glavna procena i osam SOS dimenzija dobrobiti

Podaci koji se prikupljaju za glavnu procenu moraju biti vezani za osam dimenzija dobrobiti. Tih osam dimenzija su:

- briga
- siguran izvor hrane
- smeštaj
- zdravlje
- socijalno i emocionalno blagostanje
- obrazovanje i stručno osposobljavanje
- sredstva za život
- zaštita i socijalna inkluzija

Trajanje glavne procene se razlikuje zavisno od konteksta, dostupnosti informacija i potreba pojedinačnog deteta. Požurivanje sa procenom može značiti propuštanje ključnih informacija, dok prespora procena može značiti da dete ostane u osetljivim okolnostima. Ishod glavne procene predstavlja osnovu za razvojni plan.

Glavna procena deteta

Videti [ANEKS](#)
Ove instrumente podržava PBP2

Pronalaženje porodice

U slučaju da je biološka porodica nepoznata, najpre je moramo pronaći. Nadležni organi u saradnji sa SOS-om treba da razrade jasne politike za rešavanje situacija gde su deca anonimno napuštena, u kojima se precizira da li i kako treba ući u trag porodici ako je to moguće.

Dobro traganje je proaktivno, ali sigurnost deteta i njegove porodice je na prvom mestu. Pažljivo razmišljamo kako da razmenjujemo informacije među ključnim zainteresovanim stranama koje učestvuju u pronalaženju porodice, a da pritom očuvamo poverljivost podataka i sigurnost pojedinaca. Nikada nemojte preko fotografije ili spiska okrivati nepoznatu osobu trenutnu lokaciju deteta. I na javnim i na privatnim mestima treba da prikazujemo samo minimalne podatke o detetu. Porodica se može tražiti na sledeće načine:

- odlazak na poslednju poznatu adresu porodice;
- kontaktiranje rođaka i suseda koji bi mogli da poznaju porodicu;
- konsultacija sa ustanovama ili organizacijama koje bi mogle imati podatke o porodici;
- poseta skloništim i kampovima gde bi se porodica mogla nalaziti;
- provera dokumentacije koja bi mogla da sadrži podatke o porodici u bolnicama, mrtvačnicama i grobljima
- masovno traganje preko oglasa o detetu na javnim i privatnim mestima, traženje preko fotografija, radija ili novina

Glavna procena porodice

Da bismo bolje razumeli porodicu, sprovodimo njenu formalnu glavnu procenu. Ona nam pruža priliku da sednemo na razgovor sa porodicom i steknemo razumevanje o tome ko je ona. Ova procena se vrši kod porodica koje dobijaju SOS usluge jačanja porodica (uključujući i one iz kojih je dete izdvojeno i sada živi na alternativnom smeštaju). Od ključnog je značaja da procena porodice obuhvati komponente njenog svakodnevnog života, kao i okruženja u kojem živi. Prikupljene informacije treba da detaljno prikazuju snage porodice, kulturu, rutine i ciljeve. Kao instrument za prikupljanje podataka, glavna procena porodice se fokusira na porodične rutine i sposobnosti deteta, njegove potrebe i podršku koja se dobija. Takođe treba da se fokusira na resurse koje porodica koristi da pomogne razvoj deteta. Glavnom porodičnom procenom se obično procenjuju:

- razvojne potrebe članova porodice
- sposobnost roditeljstva/starateljstva
- socijalni i kulturni kontekst
- uticaji zajednice i šire porodice
- ekonomski faktori

Ona treba da bude povezana sa osam SOS dimenzija dobrobiti.

Kroz aktivno slušanje, povratne informacije i razmenu podataka porodičnom procenom može da se ostvari uvid u život porodice i da se dobiju informacije o tome kakve usluge je potrebno pružiti. Ona treba da podstakne članove porodice (uključujući decu) da razgovaraju međusobno ili sa stručnim saradnikom kako bi se uzeli u obzir sadašnji i budući uspesi i izazovi.

Glavna procena porodice

Videti [ANEKS](#)

Ove instrumente podržava PBP2

Procena zajednice

Zajednice su obično definisane geografskim područjem. Međutim, mogu se zasnivati i na zajedničkim interesima ili odlikama kao što su vera, rasa, starost ili zanimanje. Ljudi u okviru zajednice imaju različito poreklo i jedinstvene kulture, običaje i vrednosti.

Cilj procene zajednice je da se utvrdi da li je u zajednici dostupna pomoć za porodicu i dete i drugi zaštitni mehanizmi. Ovu procenu treba redovno revidirati (barem jednom godišnje).

Procena zajednice mora da sadrži sledeće:

- procenu okolnih faktora sredine kao što je pristup obrazovnim ustanovama, zdravstvenoj zaštiti, mrežama za sigurnost i zaštitu dece
- procenu porodičnog statusa u zajednici
- procenu mreža za podršku u zajednici i glavnih zainteresovanih strana.

Procena zajednice

Videti [ANEKS](#)

Ove instrumente podržava PBP2

Razvojno planiranje

Opšta svrha razvojnog plana je **čuvanje i promovisanje interesa deteta**. Plan treba da se zasniva na procenama i utvrdi šta treba da se desi da bi se zadovoljile uočene potrebe, ko to treba da uradi i kada da se preuzmu radnje.

Razvojni plan utvrđuje kako treba svakodnevno brinuti o detetu i pomagati mu, organizovati stvari kao što su održavanje kontakata, zdravstvena zaštita, obrazovanje/osposobljavanje, kao i pojedinosti o detetovoj biološkoj porodici. SOS Dečija sela će preuzeti vodeću ulogu u pripremi razvojnog plana uz blisku saradnju i podršku od nadležnih organa, organizacija u zajednici i drugih relevantnih zainteresovanih strana.

Planiranje se vrši pomoću konsultativnih sastanaka i diskusija sa relevantnim zainteresovanim stranama. Najbitniji cilj tih konsultativnih sastanaka je priprema **individualnog razvojnog plana** za svako pojedinačno dete.

Sastanak povodom planiranja

Efikasan način za prikupljanje svih potrebnih informacija za sastavljanje razvojnog plana je održavanje sastanka za planiranje sa svim relevantnim zainteresovanim stranama.

- Najvažnije je da se prvo organizuje sastanak deteta/mlade osobe i SOS roditelja (mame) koji ima ulogu podrške.
- Uslediće još jedan formalni sastanak sa svim relevantnim zainteresovanim stranama gde će se razgovorati o detetovim razvojnim potrebama.
- Na kontrolnom sastanku će broj učesnika biti manji.

Sastanak sa zainteresovanim stranama povodom planiranja

Ovaj sastanak će podrazumevati razgovor o detetovim razvojnim i potrebama zbrinjavanja, uključujući fizičko zdravlje, obrazovanje, psiho-socijalne, emotivne potrebe i način za njihovo ostvarenje. Na sastanku se mogu naći (između ostalog) sledeći učesnici:

- dete (ako to bude primerereno)
- roditelj(i) ili članovi šire porodice
- saradnik na slučaju
- SOS mama/SOS roditelj/hranitelj
- koordinator(i) programa, direktor programa
- socijalni radnik - supervizor iz relevantne službe
- sva druga relevantna stručna lica, npr. edukator, saradnik za razvoj mladih
- svako drugi ko se smatra značajnim ili će imati ulogu u smeštaju na zbrinjavanje

Za dete koje će odrastati u biološkoj porodici se mora izraditi **porodični razvojni plan** ako porodica dobija podršku kroz usluge SOS jačanja porodica (roditeljsko ili srodničko staranje potpomognuto jačanjem porodica). Za dete na alternativnom smeštaju organ koji ga je uputio (ili SOS) pruža usluge biološkoj porodici da bi joj omogućio da se u budućnosti adekvatno stara o detetu.

U slučaju da dete živi na alternativnom zbrinjavanju i da je spremno za ponovno spajanje sa biološkom porodicom, moraju se pripremiti individualni razvojni plan za dete i porodicu (za više informacija o reintegraciji videti poglavlje '[Razmatranja za reintegraciju dece i mladih u biološku porodicu](#)').

Individualni razvojni plan za decu i mlade (IRP)

Individualni razvojni plan je dinamičan proces zapisivanja odluka i postavljanja ciljeva uz učešće deteta/mlade osobe. IRP rezimira **razvojne potrebe** (obrazovne, zdravstvene, psihološke, društvene, emotivne, fizičke) deteta (mlade osobe), kratkoročne ciljeve, dugoročne planove i težnje koje sadrže ili se odnose na **detetova dosadašnja postignuća**.

Kod mladih kojima se pruža briga nalik porodičnoj, hraniteljska briga ili žive u malim domskim zajednicama, deo IRP-a je plan izlaska iz sistema zbrinjavanja. Plan izlaska iz smeštaja mladim ljudima određuje budući put i sadrži njihove ciljeve, želje i potrebe za podrškom, kao i način na koji će se to postići na njihovom putu ka samostalnosti. U središtu procesa planiranja izlaska iz zbrinjavanja je detaljna participacija kako bi se osiguralo da mladi sami kreiraju i predvode svoje korake ka napuštanju programa sa najboljim mogućim ishodima kada je reč o životu nakon smeštaja.

Individualne razvojne planove treba ažurirati najmanje jednom godišnje. Saradnik na slučaju je odgovoran za koordinaciju i sastavljanje plana.

Plan izlaska iz sistema zbrinjavanja

Za više informacija o tome kako pripremiti plan izlaska iz sistema zbrinjavanja i potrebnim koracima u vođenju slučaja videti: <https://www.sos-childrensvillages.org/prepare-for-leaving-care>

Individualni razvojni plan

Videti [ANEKS](#)
Ove instrumente podržava PBP2

Porodični razvojni plan (PRP)

Za dete koje će odrastati u biološkoj porodici (roditeljska ili srodnička briga potpomognuta jačanjem porodica), potreban radni dokument za efikasan monitoring napretka porodice je porodični razvojni plan. PRP je radni dokument koji se osmišlja zajedno sa porodicom (uključujući staratelje, decu, ostale članove porodice i relevantne zainteresovane strane) i programskim timom. U njemu su naznačeni doprinosi SOS-a i porodice sa ciljem ispunjavanja potreba deteta/dece, ciljevi, a sa druge strane i trajanje podrške. On je nešto nalik sporazumu između učesnika i jednom godišnje se revidira.

Porodični razvojni plan

Videti [ANEKS](#)
Ove instrumente podržava PBP2

Deca i porodice u urgentnim situacijama

Ovaj priručnik za korisnike treba da se koristi i u urgentnim situacijama nastalim kao posledica prirodnih katastrofa ili onih izazvanih ljudskim faktorom, uključujući oružane sukobe, kao i sve situacije gde su deca u neposrednom riziku.

U pojedinim **urgentnim situacijama** (nivo ranjivosti = veoma visok), **procena može biti relativno brz i jasan proces usmeren na osnovne potrebe** (na primer, hrana i sklonište).

Ako postoji neposredan rizik za dete (na primer, dete živi sa osobom sklonom zlostavljanju ili nasilju), momentalna intervencija ima prioritet u odnosu na glavnu procenu i pripremu razvojnog plana.

U urgentnim situacijama (npr. oružani sukob, epidemija ili elementarna nepogoda), najpre se postarajte da dete ne bude izloženo nikakvoj opasnosti. U slučaju razdvajanja od porodice, trudimo se da sprovedemo ponovno spajanje deteta sa porodicom tako što je pronalazimo i pripremamo reunifikaciju.

Za više informacija, videti minimalne standarde za zaštitu dece u humanitarnom radu:

<http://cpwg.net/?get=006914%7C2014/03/CP-Minimum-Standards-English-2013.pdf>

Implementacija razvojnog plana

U ovom priručniku, koji se fokusira na proces čuvanja ulaza, nisu detaljno opisani pružanje brige i usluge podrške deci i porodicama. Faza implementacije uključuje sve potrebne korake za podršku detetu ili mladoj osobi tokom zbrinjavanja, odnosno porodici dok joj se pruža podrška kroz usluge jačanja porodica. Razvojni planovi (IRP i PRP) su glavna dokumenta u ovoj fazi. Redovne analize postignuća i korekcije potrebne podrške su neophodne i biće opisane u daljem tekstu u okviru faze provere.

Jačanje odnosa sa biološkom porodicom

U implementaciji alternativnog zbrinjavanja je važno ojačati kontakt i odnos deteta/mlade osobe sa biološkom porodicom, olakšati i podstaći posete roditeljima ili članovima šire porodice (ako je to u najboljem interesu deteta/mlade osobe).

7. SMERNICA: Redovno preispitujemo nužnost i prikladnost postojećeg oblika zbrinjavanja

Preispitivanje procene

Svaki oblik zbrinjavanja i podrške koja se pruža detetu i njegovoj porodici se mora redovno preispitivati da bi se utvrdilo da li je u kontinuitetu prikladna. Čitava svrha preispitivanja je da **proveri nužnost i prikladnost trenutnog oblika zbrinjavanja i pružene podrške** i da unapredi kvalitet, uključujući, naročito, povratak deteta kod roditelja ili šire porodice ako je to u njegovim najboljim interesima.

Svaka promena oblika zbrinjavanja koja je rezultat redovne provere se mora odrediti i sprovesti u skladu sa odgovarajućim odredbama, posebno u pogledu ispravne pripreme i procedura koje se moraju poštovati. Nakon što se dete smesti na alternativno zbrinjavanje, redovne provere omogućavaju stručnim radnicima za brigu o deci da prate dobrobit i prilagođavanje deteta. Provere slučaja uključuju: procenu usluga podrške porodici da bi se utvrdilo da li zadovoljavaju potrebe, saradnju sa drugim zainteresovanim stranama koje mogu dati uvid u prilagođavanje deteta, podsticanje dece i članova porodice da saopšte svoje stavove i brige (individualno i u poverenju da bi se osiguralo da se njihovi stavovi u celini saslušaju). Sve probleme treba bez odlaganja rešavati naknadnim postupcima, kao što je povezivanje deteta ili porodice sa relevantnim službama.

Redovnu preispitivanje procene treba obavljati **na barem 12 meseci**. To detaljno podrazumeva redovno proveravanje:

- podataka iz glavne procene i razvojnog plana (IRP i/ili PRP)
- nužnosti (da li je smeštaj na alternativnu brigu zaista neophodan?) i prikladnosti (da li je takvo zbrinjavanje odgovarajuće za dete?) oblika zbrinjavanja
- pružene podrške i dogovora između SOS-a, deteta/mlade osobe, biološke porodice i relevantnih zainteresovanih strana.

Redovne provere treba da sprovodi namenska komisija sa jasnim ulogama i zaduženjima. Ona treba da se rukovodi jasnim zadacima. Programski tim iz Nacionalne kancelarije može da pomaže komisiji (tako što će biti deo tima ili tako što će osigurati kvalitetne rezultate).

Ishodi redovne provere:

- a. Ako redovna provera pokaže da je u najboljem interesu deteta i/ili njegove biološke porodice da se nastavi sa alternativnim zbrinjavanjem i/ili podrškom, vraćamo se na fazu planiranja, planiramo u skladu sa time i nastavljamo sa prilagođavanjem neophodne podrške i smeštaja.
- b. Ako redovna provera pokaže da za dete postoji prikladniji oblik zbrinjavanja (reintegracija u biološku porodicu, prelazak na drugi oblik zbrinjavanja van SOS Dečijih sela itd), tada pripremamo dete i njegovu biološku porodicu za promenu (videti u nastavku [pripremu i pomoć kod promene](#)). To se mora uraditi u saradnji sa nadležnim organima, koji imaju krajnju odgovornost za donošenje ovakvih odluka.

Postoji više ključnih elemenata koje treba uzeti u obzir pri preispitivanju nužnosti i prikladnosti detetovog oblika zbrinjavanja. Oni između ostalog uključuju:

Primenu ključnih elemenata nužnosti i prikladnosti

Postoji više ključnih elemenata koje treba uzeti u obzir pri preispitivanju nužnosti i prikladnosti detetovog oblika zbrinjavanja. Oni između ostalog uključuju:

1. pitanje: Da li je smeštaj na alternativno zbrinjavanje zaista potreban?

- rešavanje socijalnih faktora koji mogu izazvati raspad porodice (npr. diskriminacija, stigmatizovanje, marginalizovanje...)
- unapređenje usluga za podršku i jačanje porodica
- konsultacija sa detetom, roditeljima i širom porodicom radi pronalaženja drugog relevantnog oblika zbrinjavanja
- osiguravanje jakog sistema čuvanja ulaza sa nadležnim organom za odlučivanje

2. pitanje: Da li je zbrinjavanje prikladno za dete?

- osigurati da trenutni oblik zbrinjavanja ispunjava minimalne standarde kvaliteta
- promovisati i olakšati odgovarajući kontakt sa roditeljima/drugim članovima porodice

Nužnost i prikladnost zbrinjavanja

Za više informacija o ključnim elementima nužnosti i stabilnosti videti:

<https://www.alternativecareguidelines.org/Portals/46/Moving-forward/Moving-Forward-implementing-the-guidelines-for-web1.pdf>

8. SMERNICA: Decu, njihove staratelje i porodice pripremamo i pomažemo im kada se promeni oblik zbrinjavanja

Priprema i pomoć kod promene

Ključ za uspeh procesa promene smeštaja je planiranje i podrška, čime se pružaju ispravne smernice detetu, njegovim starateljima i porodici. To bi zahtevalo formulaciju detetovog individualnog razvojnog plana uzimanjem u obzir budućih razvojnih potreba i potreba zbrinjavanja. Moramo da osmislimo porodični razvojni plan koji se fokusira na razvojne potrebe i izgradnju kapaciteta porodice da se uspešno stara o detetu smeštenom u novi oblik zbrinjavanja. Kada se to ustanovi, može se izvršiti promena smeštaja uz pružanje dogovorene podrške detetu i porodici od strane imenovanih saradnika.

Ključne zainteresovane strane neophodne za ovaj proces su: dete, staratelj (koji može biti SOS roditelj), porodica, druga mreža za podršku i program.

Pošto promena okruženja u kojem se dete zbrinjava po prirodi destabilizuje dete, **ključno je da se ulože svi naponi da se osigura što je moguće neosetnija promena**. Oblici podrške mogu biti sledeći: razvoj veština brige o deci i roditeljstva, pomoć za izdržavanje porodice, obrazovanje, ishrana, zdravstvena zaštita, psihološka podrška ili bilo koji drugi oblik podrške koji bude neophodan da se detetu omogući uspešna reintegracija u svoju porodicu i zajednicu ili da se uklopi u promenjeni oblik zbrinjavanja.

Priprema za promenu je presudna

Priprema deteta, staratelja i porodice počinje čim se odluči da bi drugi oblik zbrinjavanja bio prikladniji za dete. Koliko će ovaj period pripreme trajati zavisi od slučaja do slučaja. Zajedno sa relevantnim zainteresovanim stranama, mi pružamo podršku detetu, njegovom staratelju i porodici pre, za vreme i nakon prelaska na novi smeštaj (dokle god dete učestvuje u programu). Isto tako, trajanje podrške koju pružamo nakon što dete pređe na novi smeštaj zavisi od vrste novog zbrinjavanja, kao i sposobnosti porodice da se stara o detetu.

9. SMERNICA: Vodimo računa da se sprovedi naknadna procena u slučajevima reintegracije dece u biološku porodicu

Kraj SOS podrške/upućivanje drugim organizacijama

SOS podršku najčešće završavamo kada se ciljevi deteta i porodice iz razvojnog plana ostvare, kada je dete bezbedno od opasnosti, vodi se računa o njegovom zbrinjavanju i dobrobiti i nema dodatnih briga. Drugi razlozi zbog kojih se može završiti SOS podrška su:

- porodica ili mlada osoba više ne žele podršku
- rezultat redovne provere je pokazao da za dete ili mladu osobu postoji prikladniji oblik zbrinjavanja i u njegovom/njenom najboljem interesu je da bude upućeno/upućena drugoj organizaciji

Upućivanje slučaja drugome znači da se kompletna odgovornost za koordinaciju razvojnog plana, naknadne analize i praćenje deteta prenosi na nadležne organe ili drugu organizaciju. Tom prilikom moraćete da postavite jasan plan za predaju zainteresovanoj strani koja preuzima slučaj i da ga jasno saopštite detetu i porodici.

Naknadna procena

Generalno se preporučuje praćenje svih kojima je pružana podrška preko SOS Dečijih sela, bez obzira da li je to bilo dete smešteno u jedan od naših alternativnih oblika zbrinjavanja ili porodica kojoj smo pomagali kroz usluge jačanja porodica. Ali, **kod dece koja su ponovno spojena sa biološkom porodicom, ovo je obavezan korak**. Naknadna procena zbrinjavanja deteta se sprovodi tri do šest meseci nakon prestanka podrške i može se po potrebi ponavljati (ako je primereno i u skladu sa nacionalnim propisima).

Nakon reunifikacije deteta sa biološkom porodicom ili promene oblika zbrinjavanja (npr. upućivanje drugom pružaocu usluga), staramo se da pratimo stabilnost novog oblika zbrinjavanja, kao i dobrobit deteta i porodice. Pre sprovođenja naknadne procene sa detetom i/ili porodicom, potrebna nam je njihova saglasnost. Ona se mora po mogućstvu dobiti u pisanom obliku tokom pripreme za završetak usluga podrške porodici ili pripreme deteta za reunifikaciju odnosno promenu oblika zbrinjavanja.

Naknadna procena

Naknadnu procenu po mogućstvu treba izvršiti u porodičnoj kući i zajednici. To će omogućiti najbolji uvid u stanje deteta i porodice. Saradnik na slučaju treba da se pridržava strukturiranog postupka za procenu.

Treba slediti sledeći postupak:

- Pregledajte sva zapažanja zabeležena tokom faze naknadne podrške.
- Razmotrite sa detetom i porodicom sveukupni napredak koji su ostvarili u odnosu na planirane ciljeve.
- Konsultujte se sa drugim pružaocima usluga (uključujući psihologe, edukatore, nastavnike, članove zajednice itd) kako biste sagledali situaciju iz više perspektiva; i pažljivo procenite verovatnoću i potencijalnu ozbiljnost rizika po dete.

Detete ili mlada osoba treba pažljivo da bude obaveštena o tome da će posete saradnika na slučaju da se uskoro završe i o tome kada će se to dogoditi. Završni korak za zatvaranje predmeta je završna procena sa detetom ili mladom osobom i biološkom porodicom. Ova poslednja poseta u zajednici treba da se dokumentuje, a rezultat da se saopšti relevantnim zainteresovanim stranama.

Nakon izlaska iz programa, počinje tromesečno posmatranje/procena. Nakon tog perioda, postojeća međunarodna sponzorstva se otkazuju, a sponzorima se šalje obaveštenje.

Kada naknadna procena nije moguća

Svesni smo da se naknadna procena u nekim slučajevima ne može izvršiti:

- Ako dete, mlada osoba ili porodica ne pristane na naknadnu procenu
- Ako dete, mlada osoba ili porodica nije dostupna (npr. preseljenje u inostranstvo ili je dete usvojeno)
- Ako je dete ili mlada osoba prešla na drugačiji oblik alternativnog zbrinjavanja kod drugog pružaoca brige

Naknadna procena

Videti [ANEKS](#)

Ove instrumente podržava PBP2

10. SMERNICA: Vodimo ažurnu dokumentaciju o detetu i njegovoj porodici radi praćenja napretka i informisanosti pri planiranju i donošenju odluka

Dokumentacija o deci na alternativnom zbrinjavanju i deci i porodicama kojima pružamo podršku kroz usluge jačanja porodica mora biti potpuna, ažurna, poverljiva i zaštićena. Dokumentacija o slučaju mora sadržati detaljne informacije o smeštaju za svako dete i o podršci koja se pruža porodicama. Tu dokumentaciju treba voditi za dete i porodicu sve vreme dok dobijaju usluge SOS programa (alternativno zbrinjavanje i/ili jačanje porodica), redovno revidirati i ažurirati sve do zatvaranja slučaja. Sistem za monitoring, koji je usklađen sa vođenjem slučaja i procesom čuvanja ulaza i sadrži instrumente za praćenje napretka deteta i porodice je Programska baza podataka (PBP). **Članice asocijacije koje koriste PBP moraju da redovno ažuriraju dokumentaciju o detetu i porodici u sistemu baze podataka.** Ostale članice asocijacije, koje ne koriste PBP, mogu da koriste master listu sa osnovnim podacima o detetu i porodici.

Programska baza podataka kao sistem za monitoring

Ažurna dokumentacija o deci i porodicama u PBP mora da sadrži:

- Inicijalnu procenu i registraciju (osnovne podatke potrebne za registraciju i statističke podatke)
- Podatke iz glavne procene
- Podatke o razvojnom planu (IRP i PRP)
- Promenu smeštaja
 - prelazak na drugi oblik zbrinjavanja
 - promena usluga podrške biološkoj porodici
 - podatke o tome da li se planira ponovno spajanje deteta sa biološkom porodicom
 - podatke o izlasku iz SOS programa
 - naknadne informacije o deci koja su ponovo spojena sa biološkom porodicom

Važno je da zaposleni imaju mogućnost da koriste Programsku bazu podataka kako na nivou programa, tako i na nacionalnom nivou. To znači da oni koji koriste taj sistem treba da budu obučeni za njega. Obuke treba da sadrže vežbe analize stvarnih podataka iz sistema i njihovog korišćenja za individualno prilagođavanje podrške učesnicima i da doprinose programskom učenju.

Praćenje podataka u Programskoj bazi podataka

Obavezne informacije koje treba čuvati u Programskoj bazi podataka su markirane u pomoćnim instrumentima (videti spisak instrumenata u [ANEKSU](#)).

Za više informacija o Programskoj bazi podataka videti: https://collaboration.sos-kd.org/workspaces/ws_000180

RAZMATRANJA ZA REINTEGRACIJU DECE I MLADIH U BIOLOŠKU PORODICU

Reintegraciju dece i mladih u biološku porodicu ne treba posmatrati kao jednokratni događaj, već **dugotrajan proces** sa različitim fazama, uključujući obimnu pripremu i praćenje uz odgovarajuće usluge podrške koje se pružaju porodicama i deci na svakom koraku tog puta. Za to vreme glavni cilj reintegracije nije samo trajno smeštanje deteta u biološku porodicu, već i put ka srećnom, zdravom odrastanju.

Kako obezbediti potreban nivo kvaliteta za reintegraciju dece u biološke porodice?

Pored ključnih ideja sa početka Drugog dela, saglasni smo oko sledećih tvrdnji o potrebnom nivou kvaliteta za proces reintegracije:

- Da bi se osigurao uspeh reintegracije, ključno je **ulagati u porodice isto kao i u decu**.
- Prepoznavamo značaj **jedinstva porodice za dobrobit deteta** i njegov razvoj. To znači da je ključno da prvi prioritet bude razmatranje reintegracije dece u biološke porodice umesto traženja drugog alternativnog zbrinjavanja.
- Svesni smo da je za siguran, delotvoran, a zatim i održiv proces reintegracije potrebno da on bude **uključen u postojeći sistem zaštite dece**. To znači da kao organizacija ne možemo da radimo samo na reintegraciji; ključno je da saradujemo sa nadležnim organima (koji imaju krajnju odgovornost za odluke) i drugim zainteresovanim stranama radi zajedničkog aktiviranja resursa (finansijskih i ljudskih). U zavisnosti od nacionalnog sistema čuvanja ulaza i implementacionih partnera mora se jasno definisati uloga SOS Dečijih sela u procesu reintegracije.
- U okviru procesa reintegracije je takođe ključno da se nadgrade već postojeće snage u svim kontekstima i pronađu kreativni načini za **podršku reintegraciji dece koja odgovara lokalnoj situaciji**; na primer, pomoću grupa u zajednici, uz obučene volontere i usvajanje odgovarajućih pristupa reintegraciji.
- Potrebno je izdvojiti **adekvatne resurse** (finansijske i ljudske) za kratkoročno i dugoročno ostvarivanje pozitivnih učinaka na dete i porodicu. Takođe je izuzetno značajna fleksibilnost pri izdvajanju sredstava kako bi se omogućilo da se proces reintegracije odvija vlastitim tempom svakog deteta i ne treba postavljati ciljeve koji podrazumevaju pre nagljenu reintegraciju ili se fokusiraju na kvantitet umesto kvaliteta.
- **Udruživanjem kompetencija za alternativnu brigu i jačanje porodica** kroz koordinirane multidisciplinarnе timove osigurava se da svi koji pomažu detetu/mladoj osobi tokom reintegracije u biološku porodicu rade zajednički i da nema ni preklapanja ni propusta u pruženim uslugama. Ti timovi su vremenski efikasni, korisni i podrazumevaju zajedničku odgovornost i ulaganje. U okviru reintegracije, takav tim može da se sastoji iz nekoliko profesionalaca različitog profila koji mogu biti zaposleni u SOS Dečijim selima (npr. hranitelj, lekar, psiholog, pedagog, logoped, itd), kao i profesionalaca iz drugih organizacija ili pružalaca usluga (tj. nadežni organi, škole, partnerske NVO itd).
- Nakon reunifikacije je ključno da saradnik na slučaju oceni dobrobit deteta na **naknadnoj proceni**, uz prepoznavanje i brzo reagovanje na sve znake zlostavljanja, nasilja, iskorišćavanja ili zanemarivanja.
- Sa decom se mora izraditi **sigurnosni plan** tako da ona znaju kome da se obrate ako dođu u opasnost nakon reintegracije ili ako reintegracija bude neuspešna.

Deca i mladi sa posebnim potrebama

Važno je uzeti u obzir decu sa posebnim potrebama, koja su izložena većem riziku nakon što se vrate u svoju zajednicu.

Treba imati u vidu posebna razmatranja da bi se osiguralo da ako dete sa posebnim potrebama koje mogu da utiču na njegov put ka osamostaljivanju treba da se reintegriše, zajednica i porodica budu u stanju da pruže odgovarajuću brigu i podršku. Ako to nije moguće, potrebno je naći prikladniji oblik zbrinjavanja. U takvim slučajevima dete sa posebnim potrebama upućujemo na drugog pružaoca usluga koji je najstručniji ili adekvatniji za pružanje takve podrške ili usluga.

Da bismo osigurali uspešnu reintegraciju, sledimo proces čuvanja ulaza opisan u Drugom delu. Pri proceni, pripremi i reunifikaciji dece i mladih sa biološkom porodicom treba posebno obratiti pažnju na sledećih pet stvari:

1. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Procena potencijala za reintegraciju

Reintegracija se neprekidno razmatra kod svakog deteta na alternativnom zbrinjavanju. Mogućnost reintegracije se mora redovno preispitivati, kao što je objašnjeno u Drugom delu. Rezultat tih redovnih provera je potreban za donošenje promišljene odluke o tome da li dete ili mlada osoba može da se ponovno spoji sa biološkom porodicom ili ne. Rezultat i preporuka zasnovana na njemu moraju da se saopšte svim uključenim zainteresovanim stranama (npr. nadležnim organima).

Da bi se osigurala efikasna procena deteta, saradnik na slučaju mora da razmotri tri oblasti za procenu (u praksi se ove tri oblasti posmatraju zajedno):

Procena deteta/mlade osobe

Pored podataka prikupljenih na redovnim glavnim procenama, u razvojnom planu i redovnim proverama (kao što je opisano u Drugom delu), još jedan važan korak je da se proceni spremnost deteta za reintegraciju. To je od ključne važnosti za uspeh intervencije.

Procena spremnosti deteta

Saradnik na slučaju (SOS tim za reintegraciju i sve druge zainteresovane strane potrebne za određeni slučaj – npr. nadležni organi, NVO, organizacije aktivne u lokalnoj zajednici) će proceniti sledeće:

1. Procena detetove spremnosti (ovo bi podrazumevalo procenu detetovih snaga, slabosti, stepena razvoja, svesti i slike o sebi) za reintegraciju.
2. Na osnovu procene detetove spremnosti treba osmisлити plan za ublažavanje slabosti.
3. Praćenje napretka deteta u implementaciji pripremljenog plana.

Procena biološke porodice i potvrda podobnosti

U slučaju da nije poznato ko je biološka porodica, najpre je moramo pronaći. Više informacija o [pronalaženju porodice](#) se može naći u Drugom delu. Moramo sa sigurnošću potvrditi da je biološka porodica odlučna da detetu pruži odgovarajuće staranje. Zato će saradnik na slučaju i druge zainteresovane strane potrebne za određeni slučaj, (npr. nadležni organi, NVO, organizacije aktivne u lokalnoj zajednici) izvršiti procenu prema sledećim kriterijumima podobnosti za reintegraciju:

- Dete želi da bude ponovo spojeno sa biološkim roditeljima ili članovima šire porodice.
- Biološki roditelji ili članovi šire porodice su emotivno i psihološki stabilni i ne boluju od neizlečivih bolesti koje bi ih sprečile da pružaju odgovarajuću brigu i zaštitu.
- Reunifikacija će na kraju služiti najboljim interesima deteta.

Osim podataka prikupljenih glavnom procenom i razvojnim planom (kao što je naznačeno u Drugom delu), potrebno je razmotriti sledeće:

Procena biološke porodice

- Procena izvornog razloga za izdvajanje deteta i utvrđivanje da li je on rešen.
- Procena trenutne strukture porodice.
 - Procena trenutnih životnih okolnosti porodice, odnosno fizičke strukture, pristupa osnovnim resursima i spremnosti za brigu o detetu.
 - Procena veština roditeljstva i stabilnosti porodice, finansijske održivosti.
 - Procena podrške potrebne za uspešnu reintegraciju.
 - Izrada plana za podršku integraciji deteta.

Više o [proceni porodice](#) možete naći u Drugom delu.

Procena okolne zajednice

Treća oblast za procenu bi bilo razumevanje zajednice, resursa i eventualnih sigurnosnih rizika koji u njoj postoje. Više o [proceni zajednice](#) možete naći u Drugom delu.

Nakon uspešne procene prelazimo na sledeći korak, odnosno, donošenje odluke za ili protiv reintegracije.

2. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Odluka za ili protiv reintegracije

Nakon procene mogućnosti reintegracije, mora se doneti odluka da li je ponovno spajanje u najboljem interesu deteta ili mlade osobe. Ovom odlukom se moraju uzeti u obzir pojedinačne okolnosti deteta, njegove snage, ranjivosti i razvojne potrebe, kao i verovatnoća da su roditeljima/starijoj deci dostupne i prihvatljive usluge koje mogu biti potrebne da se **osigura bolje i održivo zbrinjavanje**.

Pri donošenju ove odluke trudimo se da angažujemo dete, roditelje (ili staratelje), saradnika na slučaju i druge stručnjake. Konačnu odluku moraju da donesu nadležni organi i tim za reintegraciju. U slučaju da nadležni donose odluku, mi im moramo saopštiti svoju preporuku. U takvim slučajevima imamo ulogu podrške i savetovanja, čak i ako smatramo da je odluka neodgovarajuća i/ili da postoje druge prepreke, koje onemogućavaju da se istovremeno ostvare sva prava. Ponekad se može desiti da moramo da donesemo teške odluke o tome koja prava će kratkoročno biti prioritet, a da istovremeno zadržimo krajnji cilj da se sva ostvare.

Nakon što se donese odluka o ponovnom spajanju deteta sa porodicom, reintegracija se mora planirati kao proces u razvoju. On će se nadzirati, podržavati i evaluirati u naknadnim procenama.

Obaveštavanje službe za sponzorstva i „pojedinačna davanja“ (PD) o planiranoj reintegraciji

Kod planirane reintegracije dece u biološku porodicu, te informacije se moraju sačuvati u našim sistemima za vođenje slučaja (Programska baza podataka). Odmah po donošenju odluke (ili njenom saopštavanju SOS-u od strane nadležnih organa) o započinjanju procesa reintegracije, moramo da ažuriramo detetove podatke u PBP (aktivirajte kućicu 'započet proces reintegracije' i unesite planirani datum reunifikacije).

Obaveštavanje službe za sponzorstva i PD o sprovedenoj reunifikaciji

Nakon reunifikacije (dete je izašlo iz SOS programa i sada živi sa biološkom porodicom), to potvrđujemo službi za sponzorstva i PD povlačenjem deteta iz programa u PBP (čak i ako potvrda od nadležnih organa još nije izdata).

Od tog momenta i naredna tri meseca, status deteta u međunarodnom programu sponzorstva dece će biti „na čekanju“. Nakon ta tri meseca će se konačno otkazati međunarodni program sponzorstva za dete.

3. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Priprema za reintegraciju

Reintegracija se treba posmatrati kao dugotrajan proces u koji ulaze različiti koraci, uključujući opsežnu pripremu i naknadno praćenje. Ne treba je smatrati jednokratnim događajem ili postupkom. Radi postavljanja realnog vremenskog okvira, preporučuje se **minimalno tri meseca** ako je već uspostavljen kontakt između deteta i biološke porodice, a ako nije uspostavljen pre početka procesa reunifikacije, preporuka je **minimalno šest meseci**. Uopšteno gledano, i dalje je krucijalno da se pojedinačno odlučuje o vremenskom okviru, jer on zavisi od situacije i potreba deteta/mlade osobe.

Za uspešnu reintegraciju je najbitnija stručna priprema. Glavni ciljevi ovog pripremnog koraka su sledeći:

- olakšati uslove za reintegraciju dece kod roditelja i članova šire porodice i promovisati njihov sveukupan razvoj;
- dati podršku roditeljima i/ili članovima šire porodice da ponovo preuzmu svoje odgovornosti za pružanje odgovarajuće brige i podrške svojoj deci.

Olakšajte uslove za prilagođavanje dece zajednici i obezbedite mogućnosti da deca interaguju sa drugima u životu zajednice, nauče socio-kulturne vrednosti i norme zajednice zarad pravilnog razvoja i reintegracije.

Uvođenje **plana reintegracije** za svako dete (kao deo detetovog individualnog razvojnog plana) je dobra strategija za rešavanje potreba deteta i porodice. Jasno formulisani plan može biti presudan za rešavanje očekivanja i olakšavanje uspešnog procesa reintegracije. Prema tome, postojanje takvog plana je ključno, a treba da bude i obavezno.

Priprema plana reintegracije podrazumeva rad sa biološkom porodicom na potrebnoj podršci da bi se postigao jasan dogovor o pomoći koja će joj biti potrebna za uspešnu reintegraciju. Ako je to moguće, a posebno tamo gde je dinamika složena, preporučuje se korišćenje metoda kao što su konferencijski sastanci sa porodicom, gde će učestvovati dete i članovi porodice koji zajednički osmišljavaju plan za dete uz pomoć stručnjaka.

Priprema deteta za reunifikaciju sa biološkom porodicom

- Obavestiti dete o ishodima traženja porodice da bi bilo psihološki pripremljeno za proces reintegracije/reunifikacije.
- Ponuditi savetovanje detetu i SOS mami/roditelju (SOS porodici) da bi se izbegli eventualni problemi oko prilagođavanja. Savetuje se da SOS majke/roditelji budu obučeni kako da se izbore sa tugom, jer će odlazak deteta da se doživi kao gubitak.
- Ponuditi psihološke, ekonomske i pravne savete porodici, stvarajući svest o prirodi i opravdanosti ponovnog spajanja deteta i porodice, radi izbegavanja eventualnih problema oko prilagođavanja nakon reunifikacije.
- Obezbediti detetu zdravstveni pregled i lečenje.
- Olakšati i podstaći posete biološkoj porodici pre reunifikacije.
- Preuzeti detetova svedočanstva i drugu školsku papirologiju da bi se omogućio neosetan prelazak u drugu školu nakon reunifikacije.
- Po potrebi moraju da budu spremne stvari kao što su krevet, čebad, posteljina i sl.
- Obezbediti potrebne uređaje deci sa hendikepom, ako ih ima.

4. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Reunifikacija

Ponovnim spajanjem deteta ili mlade osobe sa biološkom porodicom formalno starateljstvo nad njim/njom prelazi nazad na biološku porodicu i njenu zajednicu. To se može desiti u porodičnoj SOS kući, u kući biološke porodice ili na neutralnom mestu. Budući da je ovaj događaj emotivno izazovan za decu, preporučuje se da deca ima što više kontrole nad njim – izbor saradnika na slučaju koji će im biti pratilac, izbor organizacije događaja i učesnika, izbor odeće koju će nositi itd.

Prilikom pripreme reunifikacije deteta sa biološkom porodicom uzmite u obzir sledeće tri stvari:

▪ **Dovršite organizaciju**

Trenutak reunifikacije je prilika da se završi organizovanje potrebnih usluga podrške za dete i njegovu biološku porodicu (npr. učešće u SOS programu jačanja porodica ili pružanje usluga jačanja porodica) ili da se dogovori posebna podrška, izvrši upis u novu školu, vrtić ili kod zdravstvenih službi. Razgovarajte sa glavnim starateljem iz biološke porodice oko korišćenja raspoloživih novčanih sredstava (međunarodne donacije), ako postoje. Ako se ne može postići dogovor oko korišćenja tih sredstava, mi možemo detetu čuvati novac dok ne postane punoletno.

Tokom ove faze se završava sprovođenje svih sudskih rešenja (ako ih ima) i dolazi do fizičke promene smeštaja. Podaci o zaključenju reunifikacije se moraju saopštiti relevantnim zainteresovanim stranama.

▪ **Predaja staranja biološkoj porodici**

Roditelji ili staratelji treba da koliko god je moguće izraze pisanim putem spremnost da ponovo preuzmu odgovornost za dete i da razumeju posledice toga. Po potrebi, saradnik na slučaju podnosi nadležnim organima (npr. službi za zaštitu dece) dokumentaciju za zvanično odobrenje.

▪ **Opraštanje i proslava detetovog povratka**

Deci je korisno kada im se pruži odgovarajuća podrška da se oproste od svoje SOS porodice i drugara i da se dogovore kako mogu ostati u kontaktu. Ako bude prikladno i ako dete/mlada osoba pristane, skromna oproštajna zabava ili ceremonija može mu pomoći da se oprosti. To se može organizovati u SOS Dečijem selu ili, ako je zgodno, u vidu zabave dobrodošlice u zajednici u koju se dete vraća.

Podrška u toku i nakon reunifikacije:

Način na koji se pripremi oblik zbrinjavanja u koji se dete smešta nakon reunifikacije će uticati na njegovu sposobnost da se smesti u novo okruženje. Što se efikasnije pripremi to okruženje, to će dete osetiti manje nesigurnosti i straha. Moramo da se postaramo da sredina u kojoj se dete zbrinjava doprinosi zadovoljavanju njegovih potreba.

Možete obezbediti sledeće usluge tokom i nakon reunifikacije deteta u biološku porodicu (ali ne morate da se ograničite na njih):

- Postarajte se da deca imaju pristup osnovnim uslugama neophodnim za ostvarivanje prava na opstanak, razvoj, zaštitu i participaciju. To uključuje obrazovnu podršku, podršku u ishrani, zdravstvenu i psihosocijalnu podršku; poboljšanje životnih uslova.
- Pružite podršku porodici u izgradnji kapaciteta za zaštitu i brigu o detetu. To uključuje podršku starateljima u razvijanju roditeljskih znanja i veština; u obezbeđivanju stabilnog izvora sredstava (npr. prihoda i proizvodnje hrane) za zadovoljavanje detetovih razvojnih potreba i sada i u budućnosti; kao i u efikasnom trošenju sredstava.
- Ojačajte sisteme podrške u zajednici za ranjivu decu i njihove porodice. Podrška se naročito pruža članovima zajednice (iz ciljne grupe, relevantnim pružaocima usluga ili drugim zainteresovanim članovima zajednice) da se samoorganizuju kako bi mogli da razviju i održe vlastite načine rešavanja potreba ranjive dece i njihovih porodica.

Porodica i organizacija bi trebalo da potpišu sporazum o ponovnom spajanju deteta sa porodicom u prisustvu nadležnih organa. Taj sporazum treba da naznači ko i kako pruža potrebnu podršku detetu i njegovoj porodici, do kada će da se sprovede monitoring i naknadna provera i kada će se završiti podrška (ciljevi za osamostalivanje).

5. PITANJE ZA RAZMATRANJE: Naknadna provera i monitoring nakon reunifikacije

Od ključnog je značaja da **pažljivo pratimo decu nakon što se vrate u porodicu**. Lične posete su bitne, ali se to delimično može uraditi i telefonskim pozivima. U monitoringu mogu pomagati i zajednice, ali mora učestvovati i saradnik na slučaju.

Deci, porodicama i zajednicama će biti potrebni različiti oblici naknadne podrške, koji mogu podrazumevati nastavak: podrške za rešavanje osnovnih uzroka izdvajanja deteta iz porodice, kao što su veštine roditeljstva, pomoć u pristupanju osnovnim uslugama, kao što su zdravstvo i obrazovanje ili terapijska podrška i posredovanje. Njihovo rešavanje u porodici i zajednici je ključno za sprečavanje ponovnog izdvajanja.

Praćenje deteta nakon reunifikacije sa biološkom porodicom

Naknadna procena situacije u kojoj se dete zbrinjava vrši se tri do šest meseci nakon ponovnog spajanja sa biološkom porodicom i po potrebi se može ponoviti (ako je primereno i u skladu sa nacionalnim propisima, i zavisno od plana reintegracije). Ona treba da se fokusira na tri oblasti intervencija:

- **Monitoring i naknadno praćenje** – Od ključnog je značaja da se sigurnost i dobrobit deteta pažljivo prate nakon reunifikacije. Naknadno praćenje podrazumeva rutinske provere kroz sastanke sa detetom/mladom osobom gde će se postaviti pitanja o brigama koje bi dete/mlada osoba mogla da ima i ono je obavezno za decu kod koje je sprovedena reunifikacija. Takođe moramo da nadgledamo korišćenje dostupnih sredstava (međunarodnih donacija) da bismo se uverili da se ona koriste u skladu sa dogovorom (planom reintegracije).
- **Mentorstvo i savetovanje** – Reintegracija može za dete/mladu osobu biti veoma stresna i zahteva podršku na emotivnom nivou. Uloga mentora je da bude uzor detetu/mladoj osobi koji će mu/joj omogućiti da bezbedno prođe kroz ovu životnu promenu i predstavlja priliku da se obezbedi životno usmeravanje zahvaljujući uzoru.
- **Usluge podrške** – Neophodnu i specifičnu podršku nakon reunifikacije mogu pružiti direktno SOS saradnici na slučaju (SOS saradnici za jačanje porodica i/ili za alternativnu brigu) ili se ona može obezbediti upućivanjem na druge pružaoce usluga, mada bi SOS saradnici na slučaju trebalo da uvek koordiniraju pružanje pomoći.

Moramo se postarati da se podrška nakon reunifikacije pravilno planira i da se za nju izdvoji odgovarajući budžet. Ako je detetu i porodici posle reunifikacije potrebna dodatna podrška i praćenje, idealno bi bilo da se porodici pomaže kroz usluge jačanja porodica.

Kada se ustanove problemi, važno je da zaposleni mogu da preduzmu mere. One mogu uključivati redovniji monitoring porodice i deteta ili veću podršku (npr. češće savetovanje, više podrške za veštine roditeljstva, školovanje ili efikasnije ekonomsko jačanje).

ANEKS

Pomoćni instrumenti

Radne verzije pomoćnih instrumenata su spremne i dostupne na: https://collaboration.sos-kd.org/Workspaces/WS_000180/Wiki/PDB%20-%20Overview.aspx. Konačne verzije će biti spremne 2019. godine.

Literatura i dopunski materijali

U pripremi Priloga dokumenta uz politiku čuvanja ulaza i Priručnika za korisnike korišćeni su sledeći interni i eksterni izvori:

- **Alternative Care in Emergencies Toolkit (2013):** Interagency Working Group on Unaccompanied and Separated Children published by Save the Children on behalf of the Interagency Working Group on Unaccompanied and Separated Children.
 - https://www.unicef.org/protection/files/ace_toolkit_.pdf
- **Ageing out of care: from care to adulthood in European and Central Asian societies (2010):** SOS Children's Villages International Innsbruck, Austria
 - <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/460cd5c3-887e-4e54-87f5-734f5370b927/Folder-Ageingoutofcare-RZ-screen.pdf>
- **Child at risk - the target group of SOS Children's Villages (2016):** SOS Children's Villages International, Author: Valérie Jans
 - https://collaboration.sos-kd.org/Workspaces/WS_000083/Shared%20Documents/Publications/Research-and-Positions/SOS_TargetGroup_internal.pdf
- **Inter-agency guidelines on case management and child protection: Child Protection Working Group (2014),** Geneva Switzerland
 - <http://cpwg.net/wp-content/uploads/sites/2/2014/09/Interagency-Guidelines-for-Case-Management-and-Child-Protection.pdf>
- **Guidelines on determining the best interests of the child UNHCR (2008).** Geneva, Switzerland
 - <http://www.unhcr.org/4566b16b2.pdf>
- **Guidelines on Case Management Procedures for FBC,** SOS CV international Office CEE/CIS, March 2015
 - [SOS collaboration platform](#)
- **Smernice za alternativno zbrinjavanje dece: Okvir Ujedinjenih nacija (2010):** SOS CVI i ISS
 - https://collaboration.sos-kd.org/Workspaces/WS_000083/Shared%20Documents/Publications/External%20framework/10120_3-UN-Guidelines-en-WEB.pdf
- **Smernice za alternativno zbrinjavanje dece, Ujedinjene nacije, Generalna skupština (2010)**
 - <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/Guidelines%20for%20the%20Alternative%20Care%20of%20Children%20-%20English.pdf>
- **Guidelines for kinship care, foster care and supported independent living in Liberia (2014):** Government of Liberia, Ministry of Health and Social Welfare
- **Guidelines on Children's Reintegration (2016):** Inter-agency group for Children's Reintegration
 - <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/Guidelines%20on%20Children%27s%20Reintegration%20DIGITAL%20.pdf>
- **Making Decisions for the better care of children: Country Case Studies,** Better Care Network and UNICEF, October 2015
 - <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/Making%20Decisions%20for%20the%20Better%20Care%20of%20Children.pdf>

- **Moving forward. Implementing the guidelines for the alternative care of children (2012):** Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland(CELCIS) at the University of Strathclyde; International Social Service (ISS); Oak Foundation; SOS Children's Villages International; and United Nations Children's Fund (UNICEF) 2012: Authors: Cantwell, N.; Davidson, J.; Elsley, S.; Milligan, I.; Quinn, N. Geneva, Switzerland.
 - https://collaboration.sos-kd.org/Workspaces/WS_000083/Shared%20Documents/Publications/External%20framework/Moving-Forward-implementing-the-guidelines.pdf
- **Policies and Procedures for Children's Residential Centres (2010):** HSE Dublin North East
 - <http://lenus.ie/hse/bitstream/10147/87082/1/PoliciesProcdsChildResCentres.pdf>
- **Position Paper on Migrant and Refugee Children (2016):** SOS Children's Villages International Brigittenauer Lände 50, 1200 Vienna, Austria
 - https://collaboration.sos-kd.org/Workspaces/WS_000083/Shared%20Documents/Publications/Research-and-Positions/Migrants-and-Refugees-PositionPaper.pdf
- **Retrak: Standard Operating Procedures: Family Reintegration (2013)** Metropolitan House, Station Road, Cheadle Hulme, Cheshire, SK8 7AZ, UK
 - <https://www.retrak.org/content/uploads/2015/05/Retrak-Family-Reintegration-SOPs-revised-Apr-2015.pdf>
- **When Care Ends: Lessons from peer research (2012):** SOS children's Village International: Innsbruck, Austria
- **Working towards sustainability, Community Empowerment in Family Strengthening** (Guidance for programmes in Africa & Middle East) <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/80a754d9-8832-4a16-9e7e-11ece55b23e0/PeerResearch-European-Report-WEB.p>
- Building self-reliance: Family empowerment in family strengthening

Ostali korisni linkovi za dopunsko čitanje

- **Mreža za bolje staranje** - <https://bettercarenetwork.org/>
- **Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta (UNCRC):**
 - Pun tekst konvencije: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>
 - Verzija prilagođena deci: http://www.unicef.org/voy/media/rights_leaflet.pdf
 - Pronađite konvenciju na svom jeziku na linku: http://www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html
- **Afrička povelja o pravima i dobrobiti deteta**
- <http://www.africa-union.org/child/home.htm>
- **Standardi Quality4Children (Q4C)** - <http://www.quality4children.info>
- **Savet Evrope i SOS Children's Villages International: "Deca i mladi na zbrinjavanju – Saznajte koja su vaša prava"** - http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/News/enfants%20institution/text%20flyer_en.asp
- **Savez socijalnih radnika** - <http://www.socialserviceworkforce.org/resources/compendium>
- **SOS Children's Villages International** - <http://www.sos-childrensvillages.org>
- **Međunarodni socijalni servis** - <http://www.iss-ssi.org/>
- **NVO Grupa za Konvenciju o pravima deteta** - <http://www.childrightsnet.org/>
- **Informativna mreža za prava dece (CRIN)** - <http://www.crin.org>
- **Mreža za bolje staranje** - <http://crin.org/bcn/>
- **Dečji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF)** - <http://www.unicef.org>